

**VANHEMPIEN LASTENSA KOULUMENESTYSTÄ KOSKEVAT
KAUSAALIATTRIBUUTIOT LAPSEN SIIRTYESSÄ
ESIKOULUSTA KOULUUN:
MUUTOS, PYSYVYYS JA TAUSTALLA VAIKUTTAVAT TEKIJÄT**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Psykologian laitos
FI-055
40031 Jyväskylä

Katja Rytönen
Psykologian pro gradu-tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2002

TIIVISTELMÄ

Vanhempien lastensa koulumenestystä koskevat kausaaliattribuutiot lapsen siirtyessä esikoulusta kouluun: muutos, pysyvyys ja taustalla vaikuttavat tekijät

Tekijä: Katja Rytönen

Ohjaaja: Yliassistentti Kaisa Aunola

Psykologian pro gradu –tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2002

40 sivua + 3 liitettä

Tutkimuksen tarkoituksena oli ensinnäkin tarkastella kuinka vanhemmat tyypillisesti attribuoivat lastensa koulumenestyksestä, ja ovatko äitien ja isien lastensa koulumenestykseen liittyvät kausaaliattribuutiot samanlaisia. Toiseksi tutkimuksessa haluttiin myös tarkastella tapahtuuko vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyvissä kausaaliattribuutioissa muutosta lapsen kehityksen kannalta kriittisessä esikoulusta kouluun siirtymävaiheessa. Kolmanneksi tutkimuksessa haluttiin tarkastella kuinka lapsen sukupuoli ja koulumenestys sekä vanhemman koulutus ja masentuneisuus ovat yhteydessä vanhempien lastaan koskeviin kausaaliattribuutioihin. Lisäksi haluttiin tutkia ovatko mainitut yhteydet erilaisia äitien ja isien kohdalla ja ovatko ne erilaisia tyttöjen ja poikien kohdalla. Tutkimus oli pitkittäistutkimus, jossa esikoulusta kouluun siirtyvien lasten vanhemmille lähetettiin kyselylomake kaksi kertaa vuoden väliajalla. Tutkimukseen osallistui 207 lasta ja heidän vanhempansa. Vanhemmat täyttivät sekä lapsensa esikouluvuoden että ensimmäisen kouluvuoden aikana kyselylomakkeen, jossa kysyttiin heidän lapsensa onnistumista ja epäonnistumista koskevia kausaaliattribuutioita sekä tietoa vanhempien koulutuksesta ja mahdollisesta masentuneisuudesta. Lasten taitotasosta kerättiin tietoa lasten matematiikan taitoa ja lukutaitoa mittaavilla testeillä esikouluvuoden ja ensimmäisen kouluvuoden alussa. Tulokset osoittivat äitien ja isien lastensa koulumenestykseen liittyvien kausaaliattribuutioiden olevan hyvin saman suuntaisia. Molemmat vanhemmat painottivat lapsen kykyjä tai hyvää ohjausta onnistumistilanteessa, ja lapsen liian vähäistä yrittämistä epäonnistumistilanteessa. Esikoulusta kouluun siirtymän aikana vanhempien kyky-kausaliattribuutio lisääntyi ja ohjaus-kausaliattribuutio väheni. Kaiken kaikkiaan vanhempien kausaliattribuutioiden havaittiin olevan hyvin pysyviä joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Tutkituista taustatekijöistä lasten koulutaidot sekä vanhemman koulutus ennustivat äitien ja isien lastensa koulumenestykseen liittyviä kausaliattribuutioita.

Avainsanat: vanhempien kausaliattribuutiot, siirtymä esikoulusta kouluun, vanhempien koulutus, lasten koulumenestys

ABSTRACT

Parents' causal attributions about their children's school performance during children's transition from pre-school to school: change, stability and predicting factors

The aim of the study was to investigate: (1) How parents typically attribute about their children's school performance?; (2) To what extent parents' causal attributions change during the critical period of children's development when they move from pre-school to school?; (3) To what extent child's gender and school performance, and parents' level of education and depression, are associated to their causal attributions about their children, and to what extent these associations differ between mothers and fathers and between girls and boys. In this longitudinal study 207 children and their parents were investigated. Parents were send a questionnaire twice: once during the pre-school year and once during the first grade. Parents were asked about their causal attributions towards their children's success and failure at school, and also information about their education and possible depression. Children's school performance in reading and mathematics was tested in the beginning of their pre-school year and in the beginning of the first school year. The results showed, first, that mother's and father's causal attributions were very similar. Ability or good teaching was seen as the most important cause for success at school by both parents. Both parents also saw lack of effort as the most important cause of failure at school. Second, during the children's transition period from pre-school to school parents increasingly attributed their children's success to ability and decreasingly to teaching. Third, parents' causal attributions were quite stable over time. From the investigated factors children's school skills and parents' level of education predicted mother's and father's causal attributions concerning their children's school performance.

Keywords: Parents' causal attributions, transition from pre-school to school, parents' education, children's school performance

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
1.1. Kausaaliattribuutio-viitekehys	1
1.2. Vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyvät kausaliattribuutiot	3
1.3. Vanhempien kausaaliattribuutioiden taustalla vaikuttavia tekijöitä	5
2. TUTKIMUSONGELMAT	9
3. MENETELMÄT	10
3.1. Tutkittavat ja tutkimusasetelma	10
3.2. Mittarit	10
4. TULOKSET	13
4.1. Vanhempien kausaaliattribuutioiden muuttuminen	13
4.2. Lapsen sukupuoli ja taitotaso sekä vanhemman ammattikoulutus ja masentuneisuus vanhempien kausaaliattribuutioiden ennustajina	14
4.2.1. Kausaaliattribuutioiden ennustaminen äideillä	15
4.2.2. Kausaaliattribuutioiden ennustaminen isillä	18
4.3. Vanhempien kausaaliattribuutioiden pysyvyys ja ennustaminen lapsen 1. kouluvuoden keväällä	20
4.3.1. Äidin kausaaliattribuutioiden pysyvyys ja ennustaminen 2. mittauskerralla	20
4.3.2. Isän kausaaliattribuutioiden pysyvyys ja ennustaminen 2. mittauskerralla	23
5. POHDINTA	28
LÄHTEET	36
LIITTEET	

1. JOHDANTO

Vanhempien ajattelutavat ovat olleet tutkijoiden kiinnostuksen kohteena viime aikoina ennen kaikkea koska sitä kautta saadaan tietoa aikuisten sosiaalisten kognitioiden, eli itseä, muita ja vuorovaikutusta koskevien uskomusten ja ajatusten prosesseista (Miller, 1988, 1995). Toiseksi tiedetään, että vanhempien ajattelu vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä vanhempina, ja sitä kautta epäsuorasti myös heidän lastensa kehitykseen (Miller, 1995). Aikuisten sosiaalisten kognitioiden yksi osa-alue ovat vanhempien lapsiinsa liittyvät uskomukset ja kausaaliattribuutiot eli syyselitykset, joiden avulla selitetään ja arvotetaan niin omaa kuin muidenkin käyttäytymistä (Miller, 1995; Weary, Stanley & Harvey, 1989). Vaikka vanhempien lapsiinsa liittyvien uskomusten ja kausaaliattribuutioiden on havaittu olevan yhteydessä heidän lastensa kehityksen eri osa-alueisiin (Eccles (Parsons), 1986; Martin & Johnston, 1992; Miller, 1988, 1995), vähemmän on tietoa siitä, kuinka pysyviä nämä kausaaliattribuutiot ovat ja mitkä tekijät vaikuttavat niiden taustalla. Tehty tutkimus vanhempien kausaaliattribuutioista on ollut keskenään ristiriitaista (Bugental, Johnston, New & Silvester, 1998). Lisäksi pitkittäistutkimusta ei juurikaan ole tehty (Miller, 1995). Tässä tutkimuksessa tarkastellaan vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyviä kausaaliattribuutioita kriittisessä lapsen esikoulusta kouluun siirtymävaiheessa. Lähtökohtana oli tarkastella millaisia kausaaliattribuutioita isät ja äidit muodostavat lastensa koulumenestyksestä, kuinka pysyviä heidän kausaaliattribuutionsa ovat, tapahtuuko vanhempien kausaaliattribuutioissa muutosta lasten siirtyessä esikoulusta kouluun, ja kuinka erilaiset taustatekijät kuten lapsen sukupuoli ja taitotaso sekä vanhemman koulutus ja masentuneisuus ovat yhteydessä vanhempien kausaaliattribuutioihin.

1.1. Kausaaliattribuutio-viitekehys

Vanhempien uskomuksia on tutkittu sosiaalisten kognitioiden yhteydessä (Miller, 1995). Kausaaliattribuutio-viitekehys on osa sosiaalisten kognitioiden tutkimusta. ”Attribuutio” –termiä on käytetty monissa eri yhteyksissä eri tutkijoiden kesken (Miller, 1995; Weiner, 1990). Yleensä kuitenkin attribuutioilla on viitattu niihin tapoihin, joilla ihmiset selittävät ja arvottavat niin omaa käyttäytymistään kuin muidenkin

käyttäytymistä (Miller, 1995). Termi ”kausaaliattributio” tarkoittaa näin ollen vain uskomuksia tietyn asian syystä, ei sen todellista syytä.

Weiner (1985, 1986) on kehittänyt suoriutumista koskevan motivationaalisen ja emotionaalisen attribuutioteorian. Teorian mukaan ihmiset käyttävät yleensä neljää eri tekijää selittääkseen suoriutumista: kyvyt, yrittämisen määrä, tehtävän vaikeus ja onni. Nämä tekijät vaihtelevat kolmen eri dimension mukaan: pysyvyyden (stability), kontrolloitavuuden (controllability) ja kohdentumisen (locus), joka on sisäinen tai ulkoinen ihmiseen nähden. Kyvykkyyden ajatellaan yleensä olevan yksilölle sisäinen, pysyvä ja kontrolloimattomissa oleva ominaisuus, kun taas yrittämisen ajatellaan olevan sisäistä, mutta muutettavissa sekä yksilön kontrolloitavissa olevaa (Weiner, 1985, 1986). Yleensä ajatellaan, että ihminen voi olla kyvykäs jossakin asiassa, ja tämä ominaisuus, kyvykkyys, on hänellä pysyvä. Jos kuitenkin ihminen yrittää kovasti, hän voi pärjätä paremmin hänelle annettussa tehtävässä. Yrittämisen määrä on vaihteleva, muuttuva ominaisuus. Koska kyvyt ovat ihmiselle pysyvä ominaisuus, ei hän voi kontrolloida niitä, vaan ne ovat hänellä aina olemassa. Yrittämisen määrää ihminen taas voi kontrolloida pinnistämällä enemmän tai vähemmän hänelle annetun tehtävän suorittamisessa. Sekä kyvykkyys että yrittämisen määrä voidaan ajatella yksilön sisäisiksi tekijöiksi. Tehtävän vaikeus ja onni puolestaan ovat yksilöön nähden ulkoisia, vaihtelevia ja kontrolloimattomissa olevia ominaisuuksia (Kivilu & Rogers, 1998; Weiner, 1985, 1986, 1994). Edellisten lisäksi kausaaliattributioihin voivat vaikuttaa myös tarkoituksellisuus (intentionality) ja yleistettävyys (globality) (Weiner, 1985, 1986). Vanhempi voi esimerkiksi ajatella tyttären epäonnistumisen matematiikassa johtuvan tehtävän tahallisesta laiminlyömisestä (tarkoituksellisuus) tai siitä, että tytöt yleensäkin eivät ole matematiikassa yhtä taitavia kuin pojat (yleistettävyys) (Weiner, 1985, 1986).

Sosiaalipsykologiassa on puhuttu myös nk. ”minää tukevasta attribuutioerheestä,” toiminnan arvioinnissa, sillä ihmisillä näyttää olevan taipumus ottaa kunnia menestyksestään, mutta siirtää vastuu epäonnistumisesta itsestä riippumattomille tekijöille (Himmelstein, Graham & Weiner, 1991; Miller, Manhal & Mee, 1991; Zuckerman, 1979). Tällöin ihminen voi esimerkiksi ajatella onnistumisensa johtuvan kyvyistä ja epäonnistumisensa johtuvan tehtävän vaikeudesta. Minää tukeva attribuutioerhe kuitenkin suojelee ihmisen myönteistä kuvaa itsestään ja ylläpitää hänen toimintavalmiuttaan. (Nurmi, Eronen & Salmela-Aro, 1995).

1.2. Vanhempien lastensa koulumenestykseen liittämät kausaaliattribuutiot

Vanhempien lapsiinsa kohdistamien kausaaliattribuutioiden on havaittu vaikuttavan vanhempien ja lasten väliseen vuorovaikutukseen jo varhaislapsuudesta saakka (Bugental, Johnston, New & Silvester, 1998). Tutkimuksissa on todettu, että vanhempien tavat ajatella lapsistaan, ja kausaaliattribuutiot joita he muodostavat lastensa onnistumisista ja epäonnistumisista, vaikuttavat lasten kehityksen eri osalualueisiin joko suoraan tai epäsuorasti esimerkiksi vanhempien käyttäytymisen kautta (Belt & Peterson, 1991; Georgiou, 1999; Joiner & Wagner, 1996; Martin & Johnson, 1992; Miller, 1995; O'Sullivan, 1993). Vanhempien uskomukset lastensa kyvyistä voivat myös vaikuttaa lasten suoriutumiseen ja käsityksiin itsestään jopa enemmän kuin todellinen tieto heidän aikaisemmasta suoriutumisestaan (Frome & Eccles, 1998; Parsons, Adler & Kaczala, 1982).

Aikaisemmalla tutkimuksella vanhempien kausaaliattribuutioista on ollut kuitenkin monia rajoituksia. Ensinnäkin alle kouluikäisten lasten vanhempien lapsiinsa kohdistamia kausaaliattribuutioita on tutkittu hyvin vähän, vaikka toisaalta on ajateltu vanhempien muodostavan lastensa koulumenestykseen liittyvät kausaaliattribuutiot jo hyvin varhain lasten koulu-uran alussa (Miller, 1995). Suuressa osassa tutkimuksista on keskitytty tutkimaan vanhempia, joiden lapset ovat olleet vähintään jo muutaman vuoden koulussa (Esim. Dunton, McDevitt & Hess, 1988; Jacobs & Eccles, 1992). Toiseksi tutkimukset ovat olleet usein poikittaistutkimuksia (Esim. Bird & Berman, 1984; Jacobs & Eccles, 1992) ja niistä saadut tulokset ovat välillä olleet osittain ristiriidassa keskenään (Bugental, Johnston, New & Silvester, 1998; Holloway & Hess, 1985, Miller, 1995; Robins, 1988). Esimerkiksi Frome ja Eccles (1998) havaitsivat tutkimuksessaan lapsen sukupuolella olevan yhteyttä vanhempien kausaaliattribuutioihin, kun Cashmore ja Goodnow (1986) puolestaan eivät tutkimuksessaan havainneet vastaavaa yhteyttä. Tutkimusten ristiriitaisuudet ovat saattaneet johtua tutkittavan ilmiön monimuotoisuudesta sekä tutkimuksessa käytettyjen käsitteiden ja mittausmenetelmien moninaisuudesta (Bugental, Johnston, New & Silvester, 1998; Jaworski & Hubert, 1994). Kolmanneksi aikaisemmin on myös keskitytty monesti tutkimaan vain äitien kausaaliattribuutioita jättäen isät vähemmälle huomiolle (Esim. Dix, Ruble & Zambarano, 1989; Dunton, McDevitt & Hess, 1988), tai painotettu jotakin erityisryhmää edustavien vanhempien lapsiaan koskevia

kausaaliattribuutioita (Esim. Brody & Forehand, 1986; Johnston, Reynolds, Freeman & Geller, 1998). Molemmat tavallisten perheiden pienten lasten vanhemmat eivät yhtä usein ole olleet tutkimuksen kohteena (Kelley & Michela, 1980).

Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena olivat vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyvät kausaaliattribuutiot. Koulumenestyksellä tässä tarkoitetaan lapsen taitotasoa ja tehtävissä suoriutumista niin esikoulussa kuin koulussakin, joissa tutkimus tehtiin. Aikaisemman tutkimuksen mukaan lasten koulusuoriutumisen selittämisessä yleisimmät vanhempien lapsiinsa liittämät kausaaliattribuutiot ovat kyvykkyys, yritteliäisyys, tehtävän vaikeus ja opetus (Ames & Archer, 1988; Yee & Eccles, 1988). Vanhempien on huomattu painottavan lastensa koulumenestykseen liittyvissä kausaaliattribuutioissaan lahjakkuutta ja kykyjä tehtävään paneutumisen sijaan (Cashmore & Goodnow, 1986; Yee & Eccles, 1988). Toisaalta Hollowayn ja Hessin (1985) tutkimuksessa äidit selittivät lapsensa hyvää koulumenestystä ensisijaisesti hyvällä opetuksella tai lapsen yritteliäisyydellä. Vanhempien on myös havaittu liittävän lapsensa hyvä koulumenestys itseensä ja opettajaan (Bar-Tal & Guttman, 1981). Lapsen epäonnistumista vanhemmat ovat puolestaan selittäneet lapsen puutteellisella motivaatiolla ja vähäisellä yrittämisellä (Bar-Tal & Guttman, 1981; Yee & Eccles, 1988). Kun aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu vanhempien selittävän lastensa koulumenestystä lapsen kyvyillä (Cashmore & Goodnow, 1986; Pölkki & Sammallo, 2000), joka on lapsen sisäinen ominaisuus, ja päinvastoin epäonnistumistilanteessa vältäneen liittämästä lapsen huonoa menestystä lapsen kykyihin (Bempechat, Nakkula & Wu, 1996; Miller, 1995), ovat saadut tulokset osittain tukeneet teoriaa minää tukevasta attribuutioerheestä. Miller (1995) esitti tämän johtuvan vanhempien halusta suojella itsetuntoaan, mutta yhtä hyvin voidaan olettaa vanhempien pyrkivän suojelemaan tällä myös lastensa itsetuntoa.

Vanhempien lastensa akateemiseen menestymiseen liittyvien kausaaliattribuutioiden on nähty olevan melko pysyviä, sillä vanhempien kausaaliattribuutiot perustuvat monesti lasten suhteelliseen asemaan luokassa, joka ei yleensä muutu paljon siirryttäessä luokka-asteelta toiselle (Miller, 1995). Aikaisemmissa tutkimuksissa on kuitenkin myös huomattu, että vanhemmilla voi olla erilaisia uskomuksia siitä minkä ikäisenä lapsien voidaan odottaa pystyvän suorittamaan tietyn tehtävän (Hess, Kashiwagi, Azuma, Price & Dickson, 1980; Rosenthal & Gold, 1989), ja vanhemmat voivat myös nähdä lastensa käyttäytymisen johtuvan eri ikäisinä

eri asioista. (Dix, Ruble, Grusec & Nixon, 1986). Siten vanhempien lastensa koulusuoriutumiseen liittämien kausaaliattribuutioiden voidaan ajatella myös muuttuvan lapsen kehityksen myötä (O'Sullivan & Howe, 1996).

Yksi keskeinen vaihe vanhempien kausaaliattribuutioiden muotoutumiselle voi olla lapsen siirtyminen esikoulusta kouluun. Vanhemmilla voi olla jo joitakin uskomuksia ja syyselityksiä lapsensa menestymisestä ennen kuin tämä menee kouluun. Koulussa kuitenkin lapsi kohtaa monia uudenlaisia haasteita ja tehtäviä, ja hänen pärjäämistään arvioidaan koko ajan. Peruskoulun alkaessa lapsi alkaa saada myös palautetta erilaisista suoriutumiseen liittyvistä tehtävistä, ja tällöin myös vanhemmat saavat palautetta lapsensa koulusuoriutumisesta, mikä saattaa edelleen vaikuttaa heidän käsityksiinsä lapsensa kyvyistä (Pölkki & Sammallo, 2000). Erityisesti kun aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu, että vanhempien uskomukset lastensa kyvyistä voivat myös vaikuttaa lasten suoriutumiseen ja käsityksiin itsestään jopa enemmän kuin todellinen tieto heidän aikaisemmasta suoriutumisestaan (Frome & Eccles, 1998; Parsons, Adler & Kaczala, 1982), lapsen kannalta tärkeää olisi, että vanhempien kausaaliattribuutiot tukisivat hänen kehitystään. Juuri lapsen itsetuntoa tukeva attribuointityyli, jossa vanhemmat liittävät lapsen onnistumisen lapsen kykyihin, ja epäonnistumisen lapsen ulkopuolisiin tekijöihin, voidaan ajatella olevan lapsen kehityksen kannalta suotuisaa, sillä juuri vanhempien optimististen kausaaliattribuutioiden on havaittu tukevan lasten kehitystä (Kivilu & Rogers, 1998; Miller, 1995).

1.3. Vanhempien kausaaliattribuutioiden taustalla vaikuttavia tekijöitä

Vaikka vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteydestä lasten kehitykseen tiedetään paljon, vähemmän tiedetään siitä, mitkä tekijät vaikuttavat vanhempien lapsistaan muodostamien kausaaliattribuutioiden taustalla. Yksinkertaisin lähde vanhempien kognitioille ovat aikaisemmat kokemukset lasten kanssa (Dunton, McDevitt & Hess, 1988; Grusec & Mammone, 1995; Miller, 1995), mutta tutkimusten mukaan vanhempien kausaaliattribuutiot voivat olla olemassa jo ennen heidän kokemuksiaan omien lastensa kanssa (Grusec & Mammone, 1995). Toisena mahdollisena kausaaliattribuutioiden lähteenä ovatkin vanhempien omat kokemukset samankaltaisissa tilanteissa heidän omassa lapsuudessaan, jolloin on mahdollista että vanhempien

kasvatus- ja attribuointityylien syntyyn vaikuttavat myös heidän omat vanhempansa (Grusec & Mammone, 1995).

Vanhempien kausaaliattribuutioiden taustalla voivat vaikuttaa kuitenkin myös monet muut tekijät, kuten lapsen todellinen taitotaso, niin lapsen kuin vanhemman sukupuoli ja sukupuoleen mahdollisesti liittyvät stereotypiat, vanhemman koulutus ja vanhemman oma hyvinvointi tai masentuneisuus.

Lapsen taitotaso. Vanhempien kausaaliattribuutioiden ja lapsen koulutaitojen on nähty olevan vuorovaikutuksessa keskenään, ja lapsen taidot ovat myös ennustaneet joitakin vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyviä kausaaliattribuutioita (Pölkki & Sammallo, 2000; Yee & Eccles, 1988). Varhaisessa koulunaloitusvaiheessa kaksi keskeisintä lapsen koulutaitoa ovat lapsen taidot lukemisessa ja matematiikassa. Näiden taitojen, ja erityisesti matematiikan taitojen, yhteyttä vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyviin kausaaliattribuutioihin onkin tutkittu paljon aikaisemmin (Frome & Eccles, 1998; Jacobs, 1991; Miller, 1995; Parsons, Adler & Kaczala, 1982). Tutkimukset ovat esimerkiksi osoittaneet, että mitä paremmat matematiikan taidot lapsella on, sitä enemmän vanhemmat ajattelevat lapsen onnistumisen johtuvan lapsen kyvyistä (Yee & Eccles, 1988). Lapsen aloitettua koulun vanhemmat alkavat myös saada selkeämpää palautetta lastensa taidoista, ja siten myös lapsen siirtymä esikoulusta kouluun voi olla tärkeä vanhempien kausaaliattribuutioiden muotoutumisen vaihe, johon lapsen koulutaidot osaltaan vaikuttavat.

Sukupuoli. Vanhempien yleistyneet näkemykset sukupuoli-eroista voivat vaikuttaa heidän kausaaliattribuutioihinsa (Dunton, McDevitt & Hess, 1988; Gretarsson & Gelfand, 1988). Aikaisemmassa tutkimuksessa lapsen sukupuolen on havaittu olevan yhteydessä vanhempien lasta koskeviin kausaaliattribuutioihin (Bird & Berman, 1984; Eccles, Jacobs & Harold, 1990; Fincham, Beach, Arias & Brody, 1998) jopa lapsen varsinaista koulusuoriutumista voimakkaammin (Holloway & Hess, 1985; Yee & Eccles, 1988). Näitä näkemyksiä ja kausaaliattribuutioita on tutkittu paljon matematiikan kautta, sillä matematiikka on aine, jossa sukupuolierojen ja niihin liittyvien kausaaliattribuutioiden ajatellaan tulevan helposti esiin (Jacobs, 1991; Miller, 1995). Tällöin on huomattu vanhemmilla olevan erilaisia kausaaliattribuutioita tyttöjen ja poikien matematiikassa suoriutumiseen liittyen, vaikka lasten todellinen suoriutuminen olisi samanlaista sukupuolesta riippumatta (Miller, 1995; Parsons, Adler & Kaczala, 1982). Poikien on sukupuolistereotyyppisesti ajateltu olevan tyttöjä

taitavampia matematiikassa (Birren, Kinney, Schaie & Woodruff, 1981), mutta yhtäläillä tärkeää on tutkia sukupuolen vaikutusta jossain toisessa aineessa, kuten äidinkielessä, jossa tytöt stereotyyppisesti pärjäävät poikia paremmin (Frome & Eccles, 1998). Lapsen sukupuoli voi vaikuttaa vanhempien käsitykseen lapsen kyvykkyydestä (Frome & Eccles, 1998; Jacobs & Eccles, 1992), ja poikien äitien tiedetäänkin attribuoineen poikien menestymisen johtuvan enemmän kyvyistä, ja epäonnistumisten johtuvan enemmän yrittämisen puutteesta, kuin tyttöjen äitien (Dunton, McDevitt & Hess, 1988; Holloway & Hess, 1985). Tyttöjen koulumenestyksen on ajateltu johtuvan enemmän heidän yritteliäisyydestään kyvykkyyden sijaan (Frome & Eccles, 1998; Parsons, Adler & Kaczala, 1982). Osassa tutkimuksista lasten sukupuolella ei kuitenkaan ole huomattu olevan merkittävää yhteyttä vanhempien kausaaliattribuutioihin, ja niin tyttöjen kuin poikienkin onnistumista vanhempien on nähty selittävän enemmän kyvyillä ja epäonnistumista yrittämisen puutteella kuin muilla tekijöillä (Cashmore & Goodnow, 1986; Pölkki & Sammalo, 2000).

Myös vertailtaessa isien ja äitien kausaaliattribuutiota on havaittu, että isät tukeutuvat enemmän kouluarvosanoihin arvioidessaan lapsensa koulumenestystä ja ovat vähemmän riippuvaisia sukupuolistereotyyppioista kuin äidit (Frome & Eccles, 1998; Yee & Eccles, 1988). Sukupuolistereotyyppioiden on havaittu vaikuttavan äitien näkemyksiin lastensa kyvyistä (Jacobs & Eccles, 1992), mutta osassa tutkimuksesta niiden on huomattu vaikuttavan myös isien ajatteluun (Jacobs, 1991). Isien ja äitien kausaaliattribuutioissa olevista eroista ei kuitenkaan ole tehty juurikaan aikaisempaa tutkimusta.

Vanhempien koulutus. Aikaisemmassa tutkimuksessa on huomattu että monet alemman palkkaluokan vanhemmat saattavat olla rajoittuneempia auttamaan lapsiaan kotitehtävien kanssa alhaisemman koulutuksensa vuoksi (O'Sullivan & Howe, 1996; Ellis & Large, 1987), ja äitien koulutuksella on huomattu olevan yhteys lasten kehitykseen ja akateemisen menestykseen (Bradley & Caldwell, 1981). Aikaisemmassa tutkimuksessa on kuitenkin myös havaittu, että esimerkiksi lukutaidon yhteydessä oppilaan oma lukemiseen sitoutuminen vaikuttaa enemmän lukutaidon kehittymiseen kuin vanhempien koulutus, ja siten sosioekonomisesti alemmasta perheestäkin tuleva lapsi voi menestyä hyvin lukemisessa omasta sitoutumisestaan riippuen (Guthrie, 2001). Vanhempien koulutus on aikaisemmassa tutkimuksessa usein ollut sisältyneenä vanhempien sosioekonomiseen statukseen (SES), mutta niin vanhempien koulutuksen

kuin sosioekonomisen statuksenkaan yhteyttä heidän kausaaliattribuutioihinsa ei ole juurikaan tutkittu (O'Sullivan, 1996).

Koulutuksen voidaan kuitenkin ajatella olevan yksi vanhempien kausaaliattribuutioiden taustatekijöistä, sillä hyvin koulutetuilla vanhemmilla on todennäköisesti myös koulussa hyvin pärjäävät lapset, joiden koulutaitoja vanhemmat painottavat heidän koulumenestystään arvioidessaan. Tämä voi tarkoittaa myös sitä, että vanhempien arviot lapsensa kyvykkyydestä saattavat heijastaa lapsen ja vanhemman jakamaa kyvykkyyttä (Miller, 1988).

Vanhempien masentuneisuus. Aikaisemmassa tutkimuksessa vanhemman masentuneisuudella on huomattu olevan selvä yhteys heidän lapsestaan tekemiin kausaaliattribuutioihin. Masentuneiden vanhempien kausaaliattribuutioita tutkittaessa on usein puhuttu opitusta avuttomuudesta, jonka mukaan masentuneiden ihmisten epäonnistumiseen liittyvät kausaaliattribuutiot ovat yleensä enemmän intentionaalisia, pysyviä ja globaaleja (Abrahamson, Seligman & Teasdale, 1978; Coyne & Gotlib, 1983; Sweeney, Anderson & Bailey, 1986). Saman suuntaisia tuloksia onkin saatu aikaisemmassa tutkimuksessa (Sweeney, Anderson & Bailey, 1986). Kroonisesti masentuneet äidit näkevät lastensa käyttäytymisen negatiivisena ja huonosti sopeutuvana (Geller & Johnston, 1995; Mash & Johnston, 1990). Negatiiviset mielialat ja tunnetilat vaikuttavat myös vanhempien näkemyksiin lapsiensa toiminnasta muuttaen ne negatiivisemmiksi (Dix & Grusec, 1985; Dix & Reinhold, 1991; Goodnow, 1988; Griest, Wells & Forehand, 1979). Yleensä negatiivisten mielialojen on huomattu erheyttävän äitien tulkintoja lastensa sen hetken suoriutumisesta, vaikka suoriutuminen olisi aivan samanlaista kuin muutenkin (Dix, Reinhold & Zambarano, 1990). Tutkimusta masentuneisuuden yhteydestä kausaaliattribuutioihin on kuitenkin kritisoitu, sillä tulokset ovat olleet myös ristiriidassa keskenään (Robins, 1988). Esimerkiksi vastoin monien muiden tutkimusten tuloksia (Kuten Robins, 1988; Sweeney, Anderson & Bailey, 1986) Coynen ja Gotlibin (1983) mukaan masentuneiden ihmisten negatiivisiin tapahtumiin liittyvät kausaaliattribuutiot eivät olisikaan niin intentionaalisia, pysyviä ja globaaleja kuin on väitetty. Ristiriitaisuuksien on ajateltu johtuvan monesti liian vähäisestä tilastollisten analyysien suunnittelusta ja mittausmenetelmien moninaisuudesta (Robins, 1988).

2. TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkielman tarkoituksena oli tarkastella millaisia kausaaliattribuutioita vanhemmillä on lastensa koulumenestyksestä lapsen siirtyessä esikoulusta kouluun, ja kuinka pysyviä kausaaliattribuutiot ovat. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää vanhempien attribuutioiden taustalla vaikuttavia tekijöitä. Tutkimusongelmina oli:

- (1) Kuinka vanhemmat tyypillisesti attribuovat lastensa koulumenestyksestä?
Ovatko äitien ja isien tavat attribuoida lastensa koulumenestystä samanlaisia?
- (2) Tapahtuuko vanhempien lastensa koulumenestystä koskevissa kausaaliattribuutioissa muutosta lapsen siirtyessä esikoulusta kouluun?
- (3) Kuinka
  - (a) lapsen sukupuoli
  - (b) lapsen taitotaso
  - (c) vanhemman koulutus
  - (d) vanhemman masentuneisuusovat yhteydessä vanhempien kausaaliattribuutioihin? Ovatko nämä yhteydet erilaisia äitien ja isien kohdalla? Ovatko nämä yhteydet erilaisia tyttöjen ja poikien kohdalla?

3. MENETELMÄT

3.1. Tutkittavat ja tutkimusasetelma

Tutkimus on osa meneillään olevaa Eskareista epuiksi –tutkimusta (Nurmi & Aunola, 1999), jossa on seurattu lasten koulutaitojen kehitystä puolivuositain esiopetuksesta kouluun siirryttäessä. Tutkimuksen kohderyhmänä on kahden keskisuomalaisen kunnan, Muuramen (n = 129) ja Korpilahden (n = 54), vuoden 1999 koko esikouluikäinen ikäluokka sekä saman vuoden kaksi esiopetusryhmää Jyväskylän (n = 8) ja Jyväskylän maalaiskunnan alueelta (n = 16). Alkuperäisessä otoksessa (n = 207) tyttöjä oli 96 ja poikia 111. (Aunola, Barman, Isosaari, Tuomi & Nurmi, 2001; Nurmi & Aunola, 1999).

Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena olivat lasten vanhemmat, joita on tutkittu kyselylomake-menetelmin meneillään olevassa tutkimuksessa kaksi kertaa. Ensimmäinen tutkimus tehtiin keväällä 2000, jolloin lapset olivat vielä esikoulussa. Toinen tutkimus vanhemmille tehtiin keväällä 2001, jolloin lapset olivat peruskoulun ensimmäisellä luokalla. Molemmille vanhemmille lähetettiin kyselylomake, johon ensimmäisellä kerralla vastasi 92.3% (n = 191) äideistä ja 80.7% (n = 167) isistä. Toisella kerralla kyselyyn vastasi 85.9% (n = 182) äideistä ja 74.1% (n = 157) isistä. Vanhempia pyydettiin vastaamaan kyselyyn toisistaan riippumatta. Äideistä 15,9 % ja isistä 10,6 % oli korkeakoulututkinto; 39,1 % äideistä ja 27,1 % isistä oli opistotason koulutus; 21,3 % äideistä ja 31,4 % isistä oli ammatillinen koulutus ja 12,1 % äideistä ja 8,7% isistä ei ollut ammatillista koulutusta.

3.2 Mittarit

Vanhempien kausaaliattribuutiot. Vanhempien kausaaliattribuutioita arvioitiin neljällä kysymyksellä, joista kaksi liittyi onnistumistilanteisiin (esim. jos lapseni onnistuu hyvin jossakin koulutehtävässä, se johtuu todennäköisesti siitä, että...) ja kaksi epäonnistumistilanteisiin (esim. jos lapseni menestyy heikosti koulutehtävissään, se johtuu todennäköisesti siitä, että...). Jokaisen kysymyksen kohdalla vanhempia pyydettiin laittamaan annetut vaihtoehdot A-D (a = lapsi saa hyvä ohjausta / lapsi ei saa riittävän hyvää ohjausta, b = lapsi yrittää kovasti / lapsi ei yritä, c = lapsi on kyvykäs / lapsi ei ole kyvykäs ja d = opettajan antamat tehtävät ovat helppoja / opettajan antamat

tehtävät ovat liian vaikeita) järjestykseen niin, että annetuista vaihtoehtoista vanhemman ajattelua ensisijaisesti kuvaavin vaihtoehto saa arvon 1 ja ajattelua vähiten kuvaava vaihtoehto arvon 4. Kysymykset oli kehitelty aikaisempien tutkimusten pohjalta (ks. esim. Ames & Archer, 1987; Parsons, 1980). Tilastollista analyysia varten vanhempien kausaaliattribuutioista muodostettiin attribuutiotyypeittäin (a = ohjaus, b = yritys, c = kyky, d = tehtävä) neljä summamuuttujaa onnistumiselle ja vastaavasti neljä epäonnistumiselle. Summamuuttujat muodostettiin kahdesta onnistumista koskevasta kysymyksestä laskemalla kunkin attribuutiotyyppin kohdalla kuinka monta kertaa kyseinen attribuutio oli valittu ensisijaiseksi. Epäonnistumista koskeville kysymyksille summamuuttujat muodostettiin vastaavalla tavalla.

Vanhempien koulutus. Vanhempien ammattikoulutusta kysyttiin 4-portaisella asteikolla, jossa vanhemmat pystyvät ympäröimään oikean numeron vaihtoehdoin: 1 = Ei ammatillista koulutusta, 2 = Ammattikoulu, 3 = Opistotason koulutus ja 4 = Korkeakoulututkinto.

Vanhempien masentuneisuus. Vanhempien masentuneisuutta arvioitiin Beckin ja Beckin (1972) depressio-mittarista mukailulla versiolla, joka koostui 13 kysymyksestä (Esimerkiksi: ”Olen usein surullinen.” ”Tulevaisuus pelottaa minua.”) Vanhempia pyydettiin vastaamaan kysymyksiin 5-portaisella asteikolla (1 = ei pidä lainkaan paikkaansa, 5 = pitää täysin paikkansa). Cronbachin alpha reliabiliteetti -mittarille äideillä oli ensimmäisellä mittauskerralla .87 ja toisella mittauskerralla .88, isillä vastaavat luvut olivat ensimmäisellä mittauskerralla .86 ja toisella mittauskerralla .88.

Lasten taitotaso. Tässä tutkimuksessa lasten koulutaitojen arviointiin käytettiin esikouluvuoden syksyllä (lokakuu 1999) ja ensimmäisen kouluvuoden syksyllä (lokakuu 2000) kerättyä tietoa. Lasten koulutaitoja arvioitiin luku- ja laskutaitoa mittaavilla testeillä.

Lukutaito. Lasten lukutaitoa mitattiin kolmella vaikeutuvan sarjan muodostamalla tehtävällä. (1) Kirjainten tunnistaminen. Lasta pyydettiin nimeämään 21 kirjainta tietyssä järjestyksessä. Pisteytys perustui oikein nimettyjen kirjainten määrään (Poskiparta, Niemi & Lepola, 1994). (2) Sanojen ja lauseiden lukeminen. Lapselle esitettiin 28 sanan lista, joka vaikeutui sanojen myötä. Sanojen jälkeen lapsille esitettiin kaksi lausetta. Lasta pyydettiin lukemaan sanat ja lauseet ääneen yksitellen. Testaamista jatkettiin, kunnes lapsi luki kolme peräkkäistä sanaa / lausetta väärin tai jätti vastaamatta. Pisteytys perustui oikein luettujen sanojen / lauseiden määrään (max 30)

(Normaalikoulu, 1985). (3) Virkkeiden ymmärtäminen. Virkkeiden ymmärtämistä arvioitiin Ala-asteen lukutesti ALLUn osatestillä (Lindeman, 1998). Testi sisälsi 20 testiosiota, joissa kussakin oli neljä samankaltaista virkettä ja yksi kuva. Lapsen tehtävänä oli valita kuvaan merkitykseltään sopiva virke ja yhdistää virke ja kuva toisiinsa viivalla. Lapselle annettiin aikaa 2 minuuttia edetä tehtävässä niin pitkälle kuin ennättää. Pisteytys perustui oikein yhdistettyjen virkkeiden määrään. Summamuuttuja lukutaidolle muodostettiin laskemalla kolmen osatehtävän pisteet yhteen (max 61) (Aunola, ym., 2001).

Laskutaito. Laskutaidon arviointiin käytettiin Ikäheimon (1996) matematiikan keskeisten käsitteiden diagnostiikkaa. Tehtävät koostuivat lukukäsitteiden ja järjestyslukujen hallintaa, vertailua, lukumäärän ja numeromerkien vastaavuutta, numeroiden kirjoittamista, lukujonotaitoja sekä yhteen- ja vähennyslaskutaitoja vaativista osioista. Testin pisteytys perustui oikeiden vastausten lukumäärään. Tehtävistä muodostetun summamuuttujan Cronbachin Alfan mukainen reliabiliteettikerroin oli esikouluvuoden syksyllä .77 ja ensimmäisen kouluvuoden syksyllä .81. (Aunola, ym. 2001; Nurmi & Aunola, 1999).

4. TULOKSET

4.1. Vanhempien kausaaliattribuutioiden muuttuminen

Vanhempien kausaaliattribuutioiden keskiarvot ja keskihajonnat on esitetty taulukossa 1. vanhempien kausaaliattribuutioiden keskiarvoja tarkastellessa voidaan todeta, että lasten ollessa esikoulussa (ensimmäisellä mittauskerralla) lasten äidit selittivät lasten onnistumista eniten sillä, että lapsi on kyvykäs tai lapsi saa hyvää ohjausta, ja isät sillä, että lapsi saa hyvää ohjausta tai lapsi on kyvykäs. Toisella mittauskerralla, eli lasten siirryttyä ensimmäiselle luokalle niin äidit kuin isätkin selittivät lasten onnistumisen eniten sillä, että lapsi on kyvykäs, ja vähiten sillä että tehtävät ovat liian helppoja. Lapsen epäonnistumista sekä äidit että isät selittivät molemmilla mittauskerroilla eniten sillä, että lapsi ei yritä tarpeeksi, ja vähiten sillä ettei lapsi ole tarpeeksi kyvykäs.

TAULUKKO 1. Vanhempien kausaaliattribuutioiden keskiarvot ja keskihajonnat.

	1. mittaus				2. mittaus			
	Äidit		Isät		Äidit		Isät	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Onnistuminen/ohjaus	0.73	0.85	0.69	0.82	0.52	0.76	0.44	0.67
Onnistuminen/yritys	0.40	0.67	0.54	0.76	0.40	0.70	0.65	0.82
Onnistuminen/kyky	0.77	0.86	0.61	0.75	1.00	0.89	0.83	0.88
Onnistuminen/tehtävä	0.09	0.35	0.12	0.43	0.06	0.26	0.07	0.35
Epäonnist./ohjaus	0.36	0.65	0.52	0.77	0.47	0.69	0.50	0.73
Epäonnist./yritys	0.92	0.86	0.77	0.81	1.07	0.84	1.03	0.86
Epäonnist./kyky	0.18	0.50	0.12	0.41	0.19	0.53	0.13	0.39
Epäonnist./tehtävä	0.51	0.75	0.54	0.75	0.26	0.56	0.30	0.59

Vanhempien lasten koulusuoriutumista koskevissa kausaaliattribuutioissa tapahtuvaa mittauskertojen välistä muutosta tutkittiin tekemällä jokaiselle äidin ja isän onnistumis- ja epäonnistumisattribuutiolle kaksisuuntainen toistomittaus MANOVA (1 vs 2 mittaus 'within subject'-tekijä). Samalla katsottiin oliko lapsen sukupuolella merkitystä (sp 'between subject'-tekijä). Tilastollisesti merkitseviä muutoksia havaittiin seuraavasti. Äitien kohdalla muutosta havaittiin lapsen onnistumista koskevassa ohjauskausaliattribuutiossa ($F(1, 163) = 6.94, p < .01$) ja äitien lapsen onnistumista

koskevassa kyky-kausaliattribuutiassa ($F(1, 163) = 8.13, p < .01$). Äitien onnistumista koskeva ohjaus-kausaliattribuutio vähentyi ja kyky-kausaliattribuutio lisääntyi mittauskertojen välillä. Muutosta havaittiin myös äitien lapsen epäonnistumista koskevassa tehtävä-kausaliattribuutiassa ($F(1, 163) = 12.67, p < .001$), joka vähentyi. Myös isien kohdalla muutosta havaittiin lapsen onnistumista koskevassa ohjaus-kausaliattribuutiassa ($F(1, 133) = 8.48, p < .01$) ja kyky-kausaliattribuutiassa ($F(1, 133) = 6.30, p < .05$). Ohjaus-kausaliattribuutio vähentyi ja kyky-kausaliattribuutio lisääntyi mittauskertojen välillä. Muutosta tapahtui myös isien lapsen epäonnistumista koskevassa yritys- ($F(1, 133) = 9.25, p < .01$) ja tehtävä-kausaliattribuutiassa ($F(1, 133) = 13.50, p < .001$). Isien lapsen epäonnistumiseen liittyvä yritys-kausaliattribuutio lisääntyi ja tehtävä-kausaliattribuutio vähentyi mittauskertojen välillä eli lapsen siirtyessä esikoulusta kouluun. Lapsen sukupuolella ei missään analyysissä ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta.

4.2. Lapsen sukupuoli ja taitotaso sekä vanhemman ammattikoulutus ja masentuneisuus vanhempien kausaliattribuutioiden ennustajina

Lapsen sukupuolen, vanhemman ammattikoulutuksen ja masentuneisuuden sekä lapsen esikouluvuoden alun taitotason yhteyttä vanhempien kausaliattribuutioihin esikouluvuoden keväällä tutkittiin hierarkkisen regressioanalyysin avulla. Hierarkkiset regressioanalyysit suoritettiin erikseen äideille ja isille. Selitettävänä muuttujana oli aina kukin kausaliattribuutio. Selittäviksi muuttujiksi syötettiin ensimmäisellä askelmalla lapsen sukupuoli, toisella vanhemman koulutus ja masentuneisuus, ja kolmannella askelmalla lapsen taidot matematiikassa ja lukemisessa. Koska tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita myös siitä, ovatko yhteydet erilaisia tyttöjen ja poikien kohdalla, hierarkkiset regressioanalyysit suoritettiin erikseen myös tytöille ja pojille. Tällöin selittäviksi muuttujiksi syötettiin ensimmäisellä askelmalla vanhemman koulutus ja masentuneisuus ja toisella askelmalla lapsen taidot matematiikassa ja lukemisessa. Tytöille ja pojille erikseen tehtyjen analyysien tulokset esitetään jatkossa ainoastaan siinä tapauksessa, että tulokset ovat tytöille ja pojille erilaisia.

4.2.1. Kausaaliattribuutioiden ennustaminen äideillä

Onnistumiseen liittyvät kausaaliattribuutiot. Ensimmäisissä analyyseissa selitettiin äidin lapsen onnistumiseen liittyviä kausaaliattribuutioita ensimmäisellä mittauskerralla lasten ollessa esikoulussa. Tulokset on esitetty taulukossa 2. Selitettäessä äidin lapsen onnistumiseen liittyvää ohjaus-kausaliattribuutiota, ainoastaan lasten koulutaidot lisäsivät mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Koulutaidoista lapsen lukutaidolla oli omavaikutusta: mitä parempi lukutaito lapsella oli, sitä vähemmän äidit ajattelivat lapsen onnistumisen johtuvan ohjauksesta. Korrelaatioita tarkastellessa havaittiin, että myös lapsen laskutaito oli yhteydessä äidin ohjaus-kausaliattribuutioon, vaikka sen oma muista muuttujista riippumaton vaikutus ei tullutkaan mallissa tilastollisesti merkitseväksi. Mitä parempi lapsi oli matematiikassa, sitä vähemmän äiti ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan ohjauksesta. Vaikka äidin ammattikoulutus ei lisännyt mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi, oli se yhteydessä äidin 1. mittauskerran lapsen onnistumiseen liittyvään ohjaus-kausaliattribuutioon: mitä parempi koulutus äidillä oli, sitä vähemmän hän ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan ohjauksesta. Tämä vaikutus kuitenkin väheni kun lapsen koulutaidot otettiin tarkastelussa huomioon.

Selitettäessä äidin lapsen onnistumiseen liittyvää yritys-kausaliattribuutiota lapsen ollessa esikoulussa, vain äidin ammattikoulutuksen lisääminen malliin lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Mitä korkeampi koulutus äidillä oli, sitä vähemmän hän ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan yrittämisestä.

Selitettäessä äidin lapsen onnistumiseen liittyvää kyky-kausaliattribuutiota, äidin ammattikoulutus lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Mitä korkeampi koulutus äidillä oli, sitä enemmän hän ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan lapsen kyvyistä. Tämä vaikutus kuitenkin väheni kun lapsen koulutaidot otettiin tarkastelussa huomioon. Lasten koulutaitojen lisääminen malliin lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Koulutaidoista lapsen lukutaito ennusti äidin kyky-kausaliattribuutiota siten, että mitä parempi lapsi oli lukemaan, sitä enemmän äiti ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan lapsen kyvyistä. Korrelaatioiden tarkastelussa havaittiin, että myös lasten matematiikan taidot olivat yhteydessä äidin kyky-kausaliattribuutioon, vaikka niiden oma muista muuttujista riippumaton vaikutus ei

tullutkaan mallissa tilastollisesti merkitseväksi. Mitä parempi lapsi oli matematiikassa, sitä enemmän äiti ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan kyvyistä.

Regressiomalli, jossa selitettiin äidin lapsen onnistumiseen liittyvää tehtävä-kausaaliattribuutiota ensimmäisellä mittauskerralla ei tullut tilastollisesti merkitseväksi.

Epäonnistumiseen liittyvät kausaaliattribuutiot. Selitettäessä äidin lapsen epäonnistumiseen liittyviä kausaaliattribuutioita ensimmäisellä mittauskerralla, mikään malleista ei tullut tilastollisesti merkitseväksi. Ainoastaan kun analyysit äidin lapsen epäonnistumiseen liittyville 1. mittauskerran kausaaliattribuutioille tehtiin erikseen tytöille ja pojille, äidin lapsen epäonnistumiseen liittyvän tehtävä-kausaaliattribuution kohdalla lapsen koulutaidot lisäsivät mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi lapsen ollessa tyttö. Selittävästä muuttujista omavaikutusta oli matematiikan taidoilla (R^2 muutos = .10, $p < .05$; $\beta = -.33$, $p < .05$; $r = -.31$, $p < .01$). Mitä taitavampi tytär oli matematiikassa, sitä vähemmän äidit selittivät tyttären epäonnistumista tehtävien vaikeudella. Vastaavaa yhteyttä ei havaittu pojilla (R^2 muutos = .01, $p < ns$; $\beta = .14$, $p < ns$; $r = .08$, $p < ns$).

TAULUKKO 2. Lapsen sukupuoli, äidin ammattikoulutus ja masentuneisuus, ja lapsen koulutaidot esikouluvuoden alussa äidin lapsen onnistumiseen liittyvien kausaalitribuutioiden ennustajina esikouluvuoden keväällä.

	Ohjaus-kausalitribuutio			Yritys-kausalitribuutio			Kyky-kausalitribuutio			Tehtävä-kausalitribuutio		
	Askel 1 Beta	Askel 2 Beta	Askel 3 r	Askel 1 Beta	Askel 2 Beta	Askel 3 r	Askel 1 Beta	Askel 2 Beta	Askel 3 r	Askel 1 Beta	Askel 2 Beta	Askel 3 Beta
Lapsen Sukupuoli	.12	.13	.10	.12	.02	.01	.02	-.15	-.15*	-.13	-.15*	.03
Äidin Ammattikoulutus	-.15*	-.08	-.15*	-.22**	-.20*	-.22**	.24**	.17*	.24**	.17*	.24**	.06
Masennus	.08	.07	.06	-.03	-.03	-.04	-.07	-.06	-.05	-.06	-.05	.04
Lapsen taidot matematiikassa			-.03	-.17*	-.04	-.11		-.01	.18*			.08
Lapsen taidot lukemisessa			-.22*	-.27**	-.03	-.12		.23**	.30**			.04
Muutos R ²	.02	.03	.05*	.00	.05*	.02	.06**	.05*	.00	.01	.01	.01
Kokonais R ²			.09**		.05			.13***				.02

*p<.05, ** p<.01, ***p<.001

4.2.2 Kausaaliattribuutioiden ennustaminen isillä

Onnistumiseen liittyvät kausaaliattribuutiot. Seuraavissa analyyseissä selitettiin isien lastensa koulumenestykseen liittyviä kausaaliattribuutioita lasten ollessa esikoulussa. Tulokset on esitetty taulukossa 3. Selitettäessä isän lapsen onnistumiseen liittyvää ohjaus-kausaliattribuutiota vain lapsen koulutaitojen lisääminen malliin lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Koulutaidoista omavaikutusta oli lapsen matematiikan taidoilla. Mitä parempi lapsi oli matematiikassa, sitä vähemmän isä ajatteli onnistumisen johtuvan ohjauksesta.

Tarkasteltaessa isän lapsen onnistumiseen liittyvää 1. mittauskerran yritys-kausaliattribuutiota vain isän ammattikoulutuksen lisääminen malliin lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Mitä korkeampi koulutus isällä oli, sitä vähemmän hän ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan yrittämisestä. Korrelaatioita tarkastellessa havaittiin myös, että lapsen lukutaidolla oli yhteyttä isän yritys-kausaliattribuutioon, vaikka sen oma muista muuttujista riippumaton vaikutus ei tullutkaan mallissa tilastollisesti merkitseväksi. Mitä parempi lapsi oli lukemaan, sitä vähemmän isä ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan yrittämisestä.

Selitettäessä isän lapsen onnistumiseen liittyvää kyky-kausaliattribuutiota vain lapsen koulutaitojen lisääminen malliin lisäsi mallin selitysosuutta merkitsevästi. Lapsen koulutaidosta omavaikutusta oli matematiikan taidoilla. Mitä parempi lapsi oli matematiikassa, sitä enemmän isä ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan lapsen kyvyistä.

Selitettäessä isän lapsen onnistumiseen liittyvää tehtävä-kausaliattribuutiota malli ei tullut tilastollisesti merkitseväksi. Korrelaatioita tarkastellessa havaittiin kuitenkin, että isän ammattikoulutus oli yhteydessä isän lapsen onnistumiseen liittyvään tehtävä-kausaliattribuutioon. Mitä korkeampi koulutus isällä oli, sitä enemmän hän ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan tehtävien helppoudesta.

Epäonnistumiseen liittyvät kausaaliattribuutiot. Selitettäessä isän lapsen epäonnistumiseen liittyviä kausaliattribuutioita ensimmäisellä mittauskerralla lapsen ollessa esikoulussa, mikään malleista ei tullut tilastollisesti merkitseväksi.

TAULUKKO 3. Lapsen sukupuoli, isän ammattikoulutus ja masentuneisuus sekä lapsen koulutaidot esikouluvuoden alussa isän lapsen onnistumiseen liittyvien kausaalitribuutioiden ennustajina esikouluvuoden keväällä.

	Ohjaus-kausalitribuutio			Yritys-kausalitribuutio			Kyky-kausalitribuutio			Tehtävä-kausalitribuutio							
	Askel 1 Beta	Askel 2 Beta	Askel 3 r	Askel 1 Beta	Askel 2 Beta	Askel 3 r	Askel 1 Beta	Askel 2 Beta	Askel 3 r	Askel 1 Beta	Askel 2 Beta	Askel 3 r					
Lapsen Sukupuoli	-.03	-.03	-.05	-.03	.00	.00	.02	.01	.00	.03	.02	.05	.03	-.05	-.04	-.04	-.05
Isän																	
Ammattikoulutus	-.01	-.01	-.01	-.01	-.21*	-.18*	-.21**	-.18*	-.21**	.11	.11	.06	.11	.18*	.18*	.18*	.17*
Masennus	-.02	-.06	-.02	-.02	.05	.07	.07	.07	.07	-.03	-.03	-.01	-.05	.06	.07	.07	.04
Lapsen taidot matematiikassa																	
Lapsen taidot lukemisessa																	
Muutos R ²	.00	.00	.04*	.00	.00	.00	.05*	.02	.00	.00	.01	.04*	.00	.03	.03	.01	.01
Kokonais R ²	.05	.05	.10	.04	.00	.06	.16*	.15	.06	.07	.15	.20*	.14	.02	.06	.05	.05

*p<.05, ** p<.01, ***p<.001

4.3 Vanhempien kausaaliattribuutioiden pysyvyys ja ennustaminen lapsen 1. kouluvuoden keväällä

Seuraavaksi tutkittiin hierarkkisen regressioanalyysin avulla kuinka pysyviä vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyvät kausaaliattribuutiot ovat, ja kuinka vanhemman 1. mittauskerran kausaaliattribuutiot, 2. mittauskerran vanhempien ammattikoulutus ja masentuneisuus sekä lapsen koulutaidot ensimmäisen kouluvuoden syksyllä ovat yhteydessä niissä tapahtuvaan muutokseen. Hierarkkiset regressioanalyysit suoritettiin erikseen äideille ja isille. Selitettävänä muuttujana oli aina kukin kausaaliattribuutio erikseen. Selittäviksi muuttujiksi syötettiin ensimmäisellä askelmalla vanhemman 1. mittauksen vastaava kausaaliattribuutio, toisella askelmalla lapsen sukupuoli, kolmannella askelmalla vanhemman koulutus ja masentuneisuus ja neljännellä askelmalla lapsen taidot matematiikassa ja lukemisessa ensimmäisen kouluvuoden syksyllä. Hierarkkinen regressioanalyysi tehtiin myös erikseen tytöille ja pojille. Tällöin selittäviksi muuttujiksi syötettiin ensimmäisellä askelmalla vanhemman 1. mittauksen vastaava kausaaliattribuutio, toisella askelmalla vanhemman koulutus ja masentuneisuus ja kolmannella askelmalla lapsen ensimmäisen kouluvuoden syksyn taidot matematiikassa ja lukemisessa. Jatkossa tytöille ja pojille erikseen tehdyt analyysit esitellään ainoastaan siinä tapauksessa, mikäli tulokset ovat tytöille ja pojille erilaisia.

4.3.1. Äidin kausaaliattribuutioiden pysyvyys ja ennustaminen 2. mittauskerralla

Onnistumiseen liittyvät kausaaliattribuutiot. Ensimmäisissä analyyseissa tutkittiin äitien lapsen onnistumiseen liittyviä kausaaliattribuutioita lasten ollessa koulussa ensimmäisen luokan keväällä. Selitettäessä äidin lapsen onnistumiseen liittyvää ohjaus-kausaliattribuutiota lapsen ensimmäisen kouluvuoden keväällä, vain äidin ensimmäisen mittauskerran ohjaus-kausaliattribuution lisääminen malliin lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Äidin 1. mittauskerran ohjaus-kausaliattribuutio selitti 13% äidin 2. mittauskerran ohjaus-kausaliattribuutiosta (R^2 muutos = .13, $p < .001$; $\beta = .36$, $p < .001$; $r = .36$, $p < .01$). Siten äidin lapsen onnistumiseen liittyvässä ohjaus-kausaliattribuutiossa ilmeni pysyvyyttä. Korrelaatioita tarkastellessa havaittiin myös, että sekä äidin koulutus ($r = -.18$, $p < .05$) että lapsen taidot matematiikassa ($r = -.27$, p

< .01) ja lukemisessa ($r = -.24$, $p < .01$) olivat yhteydessä äidin 2. mittauskerran ohjaus-kausaaliattribuutioon, vaikka ne eivät lisänneetkään mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi kun aikaisempi kausaaliattribuutio oli kontrolloitu. Mitä enemmän äidillä oli koulutusta, ja mitä parempi lapsi oli matematiikassa ja lukemisessa, sitä vähemmän äiti ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan ohjauksesta.

Selittäessä äidin 2. mittauskerran yritys-kausaaliattribuutiota vain äidin 1. mittauskerran yritys-kausaaliattribuutio lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (R^2 muutos = .09, $p < .001$; $\beta = .30$, $p < .001$, $r = .30$, $p < .01$). Siten äidin lapsen onnistumiseen liittyvässä yritys-kausaaliattribuutiosta ilmeni pysyvyyttä. Äidin ensimmäisen mittauskerran yritys-kausaaliattribuutio selitti 9% äidin 2. mittauskerran yritys-kausaaliattribuutiosta. Korrelaatioita tarkastellessa havaittiin, että myös äidin koulutus ($r = -.16$, $p < .05$) ja lapsen taidot lukemisessa ($r = -.16$, $p < .01$) olivat yhteydessä äidin 2. mittauskerran yritys-kausaaliattribuutioon, vaikka niiden oma muista muuttujista riippumaton vaikutus ei tullutkaan mallissa tilastollisesti merkitseväksi. Mitä enemmän äidillä oli koulutusta ja mitä parempi lapsi oli lukemaan, sitä vähemmän äiti ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan yrittämisestä.

Selittäessä äidin 2. mittauskerran kyky-kausaaliattribuutiota, äidin lapsen onnistumiseen liittyvän 1. mittauskerran kyky-kausaaliattribuution lisääminen malliin lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Äidin 1. mittauskerran kyky-kausaaliattribuutio selitti 20% äidin 2. mittauskerran kyky-kausaaliattribuutiosta ja siinä ilmeni siis pysyvyyttä. Taulukossa 4. esitetyistä tuloksista voidaan havaita, että myös äidin ammattikoulutus lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Mitä korkeampi koulutus äidillä oli, sitä enemmän hän ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan lapsen kyvyistä. Äidin ammattikoulutuksen vaikutus mallissa kuitenkin väheni kun lapsen koulutaidot lisättiin malliin. Koska lapsen koulutaitojen lisääminen malliin lisäsi mallin selitysosuutta (Muutos $R^2 = .04$, $p < .50$), mutta kummankaan koulutaidon omavaikutus ei tullutkaan tilastollisesti merkitseväksi, lasten lukutaitoa ja matematiikan taitoja tarkasteltiin hierarkkisen regressioanalyysin avulla uudelleen siten, että analyysit tehtiin muuten aivan samoin kuin yllä, paitsi viimeisellä askelmalla molempien koulutaitojen sijaan syötettiin erikseen joko vain lapsen lukutaito tai taidot matematiikassa. Tällöin havaittiin, että lisätessä pelkästään lapsen lukutaito malliin ilman että matematiikan taitoja lisättiin malliin, lisäsi lapsen lukutaito mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (Muutos $R^2 = .03$, $p < .05$, $\beta = .18$, $p < .05$,

$r = .34$, $p < .01$). Matematiikan taito lisäsi vain viitteellisesti mallin merkitsevyyttä (Muutos $R^2 = .02$, $p < ns$, $\beta = .15$, $p < ns$, $r = .33$, $p < .01$). Siten mitä parempi lukutaito lapsella oli, sitä enemmän äiti ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan lapsen kyvyistä.

Tarkasteltaessa äidin 2. mittauskerran tehtävä-kausaaattribuutiota mikään selittävästä muuttujista ei lisännyt mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi.

TAULUKKO 4. Aiemmat kausaaattribuutiot (1. mittaus), lapsen sukupuoli, äidin ammattikoulutus ja masentuneisuus, ja lapsen koulutaidot ensimmäisen luokan alussa äidin lapsen onnistumiseen liittyvän kyky-kausaaattribuution ennustajina ensimmäisen luokan keväällä.

	Kyky-kausaaattribuutio				
	Askel 1 Beta	Askel 2 Beta	Askel 3 Beta	Askel 4 Beta	r
Kausaaattribuutiot (1. mittaus)	.45***	.45***	.39***	.34***	.45**
Sukupuoli		-.03	-.04	-.03	-.09
Ammattikoulutus			.20**	.13	.30**
Masennus			-.06	-.09	-.11
Lapsen taidot matematiikassa				.08	.33**
Lapsen taidot lukemisessa				.14	.34**
Muutos R^2	.20***	.00	.04*	.03	
Kokonais R^2				.27*	

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Epäonnistumiseen liittyvät kausaaattribuutiot. Selitettäessä äidin lapsen epäonnistumiseen liittyvää ohjaus-kausaaattribuutiota lasten ensimmäisen kouluvuoden keväällä vain äidin 1. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvä ohjaus-kausaaattribuutio lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (R^2 muutos = .05, $p < .01$; $\beta = .23$, $p < .01$, $r = .23$, $p < .01$). Äidin 1. mittauskerran lapsen

epäonnistumiseen liittyvä ohjaus-kausaliattribuutio selitti 5% äidin lapsen epäonnistumiseen liittyvästä 2. mittauskerran ohjaus-kausaliattribuutiosta. Siten äidin lapsen epäonnistumiseen liittyvässä ohjaus-kausaliattribuutiosta ilmeni pysyvyyttä.

Selitettäessä äidin 2. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvää yritys-kausaliattribuutiota vain äidin 1. mittauskerran yritys-kausaliattribuutio lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (R^2 muutos = .05, $p < .01$; $\beta = .23$, $p < .01$; $r = .23$, $p < .01$). Äidin lapsen epäonnistumiseen liittyvä 1. mittauskerran yritys-kausaliattribuutio selitti 5% äidin lapsen epäonnistumiseen liittyvästä yritys-kausaliattribuutiosta. Siten äidin lapsen epäonnistumiseen liittyvässä yritys-kausaliattribuutiosta ilmeni pysyvyyttä. Kun hierarkkinen regressioanalyysi tehtiin tytöille ja pojille erikseen, äidin ammattikoulutus lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi lapsen ollessa tyttö (R^2 muutos = .07, $p < .05$; $\beta = .28$, $p < .05$; $r = .27$, $p < .01$). Mitä korkeampi koulutus äidillä oli, sitä enemmän äiti ajatteli tyttären epäonnistumisen johtuvan yrittämisen puutteesta. Kuitenkin kun lapsen koulutaidot otettiin tarkastelussa huomioon, äidin ammattikoulutuksen vaikutus yritys-kausaliattribuutiosta väheni. Vastaavaa yhteyttä ei löydetty pojilla (Muutos $R^2 = .23$, $p < ns$, $\beta = -.06$, $p < ns$, $r = -.04$, $p < ns$).

Selitettäessä äidin 2. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvää kyky-kausaliattribuutiota malli ei tullut tilastollisesti merkitseväksi.

Selitettäessä äidin 2. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvää tehtävä-kausaliattribuutiota vain äidin 1. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvä tehtävä-kausaliattribuutio lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (R^2 muutos = .06, $p < .01$; $\beta = .25$, $p < .01$, $r = .25$, $p < .01$). Äidin 1. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvä tehtävä-kausaliattribuutio selitti 6% äidin 2. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvästä tehtävä-kausaliattribuutiosta. Siten äidin lapsen epäonnistumiseen liittyvässä tehtävä-kausaliattribuutiosta ilmeni pysyvyyttä.

4.3.2. Isän kausaliattribuutioiden pysyvyys ja ennustaminen 2. mittauskerralla

Onnistumiseen liittyvät kausaliattribuutiot. Seuraavaksi tarkasteltiin isän 2. mittauskerran kausaliattribuutioita lasten ensimmäisen luokan keväällä. Selitettäessä isän 2. mittauskerran lapsen onnistumiseen liittyvää ohjaus-kausaliattribuutiota vain

lasten koulutaitojen lisääminen malliin lisäsi mallin selitysasetta tilastollisesti merkitsevästi. Selittävästä muuttujista lapsen lukutaidolla oli tilastollisesti merkitsevää omaa vaikutusta siten, että mitä parempi lapsi oli lukemisessa, sitä vähemmän isä ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan ohjauksesta. Tulokset on esitetty taulukossa 5.

Selitettäessä isän 2. mittauskerran lapsen onnistumiseen liittyvää yritys-kausaaaliattribuutiota isän ensimmäisen mittauskerran yritys-kausaaaliattribuutio lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Isän 1. mittauskerran yritys-kausaaaliattribuutio selitti 7% isän 2. mittauskerran yritys-kausaaaliattribuutiosta. Siten isän lapsen onnistumiseen liittyvässä yritys-kausaaaliattribuutiosta ilmeni pysyvyyttä. Korrelaatioita tarkastellessa havaittiin, että myös isän ammattikoulutus ja lapsen taidot matematiikassa olivat yhteydessä isän 2. mittauskerran yritys-kausaaaliattribuutioon vaikka ne eivät lisänneet mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi kun aikaisempi kausaaaliattribuutio oli kontrolloitu. Mitä korkeampi koulutus isällä oli, ja mitä parempi lapsi oli matematiikassa, sitä vähemmän isä ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan yrittämisestä.

Selitettäessä isän 2. mittauskerran lapsen onnistumiseen liittyvää kyky-kausaaaliattribuutiota isien 1. mittauskerran kyky-kausaaaliattribuutio lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (R^2 muutos = .11, $p < .001$; $\beta = .33$, $p < .001$; $r = .33$, $p < .01$). Isän 1. mittauskerran kyky-kausaaaliattribuutio selitti 11% isän 2. mittauskerran kyky-kausaaaliattribuutiosta. Siten isän lapsen onnistumiseen liittyvässä kyky-kausaaaliattribuutiosta ilmeni pysyvyyttä. Korrelaatioita tarkastellessa havaittiin, että myös lapsen matematiikan taidoilla ($r = .21$, $p < .01$) ja lukemisen taidoilla ($r = .27$, $p < .01$) oli yhteyttä isän 2. mittauskerran kyky-kausaaaliattribuutioon, vaikka ne eivät lisänneetkään mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Mitä paremmat koulutaidot lapsella oli, sitä enemmän isä ajatteli lapsen menestymisen johtuvan lapsen kyvyistä. Kun hierarkkinen regressioanalyysi tehtiin erikseen tytöille ja pojille, havaittiin että tyttöjen kohdalla lapsen koulutaidot lisäsivät mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (R^2 muutos = .09, $p < .05$). Koska kummankaan koulutaidon omavaikutus ei tullut mallissa tilastollisesti merkitseväksi, lapsen lukutaitoa ja matematiikan taitoja tarkasteltiin hierarkkisen regressioanalyysin avulla uudelleen siten, että analyysit tehtiin aivan samoin kuin yllä, paitsi viimeisellä askelmalla molempien koulutaitojen sijaan syötettiin erikseen joko vain lapsen lukutaito tai taidot matematiikassa. Tällöin havaittiin, että lisätessä pelkästään lapsen lukutaito ilman

matematiikan taitoja tai taidot matematiikassa ilman lukutaitoa malliin, lisäsi niin lapsen lukutaito (R^2 muutos = .07, $p < .05$; $\beta = .28$, $p < .05$; $r = .32$, $p < .01$) kuin taidot matematiikassa (R^2 muutos = .06, $p < .05$; $\beta = .25$, $p < .05$; $r = .31$, $p < .01$) mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Mitä parempi tytär oli lukemisessa ja mitä parempi tytär oli matematiikassa, sitä enemmän isä ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan lapsen kyvyistä. Vastaavaa yhteyttä ei löydetty poikien lukutaidon (R^2 muutos = .02, $p < ns$; $\beta = .15$, $p < ns$; $r = .24$, $p < .05$) eikä matematiikan taitojen (R^2 muutos = .00, $p < ns$; $\beta = .00$, $p < ns$; $r = .09$, $p < ns$) kohdalla.

Selitettäessä isän 2. mittauskerran tehtävä-kausaaaliattribuutiota mikään selittävästä muuttujista ei lisännyt mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi.

Epäonnistumiseen liittyvät kausaaaliattribuutiot. Selitettäessä isien lapsen epäonnistumiseen liittyvää ohjaus-kausaaaliattribuutiota lasten ensimmäisen kouluvuoden keväällä isän 1. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvä ohjaus-kausaaaliattribuutio lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (R^2 muutos = .14, $p < .001$; $\beta = .38$, $p < .001$, $r = .38$, $p < .01$). Isän 1. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvä ohjaus-kausaaaliattribuutio selitti 14% isän 2. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvästä ohjaus-kausaaaliattribuutiosta. Siten isän lapsen epäonnistumiseen liittyvässä ohjaus-kausaaaliattribuutiosta ilmeni pysyvyyttä. Myös lapsen koulutaitojen lisääminen malliin lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Koulutaidoista erityisesti lapsen lukutaidolla oli omavaikutusta mallissa (R^2 muutos = .07, $p < .01$; $\beta = .27$, $p < .01$, $r = .22$, $p < .05$). Mitä parempi lukutaito lapsella oli, sitä enemmän isä ajatteli lapsen epäonnistumisen johtuvan ohjauksen puutteesta. Kun hierarkkinen regressioanalyysi tehtiin tytöille ja pojille erikseen, lapsen ollessa tyttö myös isän ammattikoulutus lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (R^2 muutos = .11, $p < .05$; $\beta = -.31$, $p < .01$, $r = -.28$, $p < .05$). Mitä korkeammin isä oli koulutettu, sitä vähemmän hän ajatteli tyttären epäonnistumisen johtuvan ohjauksesta. Vastaavaa yhteyttä ei löydetty pojilla (R^2 muutos = .02, $p < ns$; $\beta = .10$, $p < ns$; $r = .07$, $p < ns$).

Selitettäessä isän 2. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvää yritys-kausaaaliattribuutiota vain isän 1. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvä yritys-kausaaaliattribuution lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (R^2 muutos = .16, $p < .001$; $\beta = .40$, $p < .001$, $r = .40$, $p < .01$). Isän lapsen epäonnistumiseen liittyvä 1. mittauskerran yritys-kausaaaliattribuutio selitti siis 16% isän lapsen

epäonnistumiseen liittyvästä 2. mittauskerran yritys-kausaliattribuutiosta. Siten isän lapsen epäonnistumiseen liittyvässä yritys-kausaliattribuutiosta ilmeni pysyvyyttä. Kun hierarkkinen regressioanalyysi tehtiin tytöille ja pojille erikseen, havaittiin että lapsen koulutaidot lisäsivät mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi lapsen ollessa poika. Pojan koulutaidoista erityisesti matematiikan taidoilla oli omavaikutusta mallissa (R^2 muutos = .50, $p < .05$; $\beta = -.43$, $p < .05$, $r = -.33$, $p < ns$). Mitä parempi poika oli matematiikassa, sitä vähemmän isä ajatteli että pojan epäonnistuminen johtui vähäisestä yrittämisestä. Vastaavaa yhteyttä ei löydetty tytöillä (R^2 muutos = .06, $p < ns$; $\beta = .26$, $p < ns$; $r = .22$, $p < ns$).

Selitettäessä isän 2. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvää kyky-kausaliattribuutiota, vain aikaisempi kyky-kausaliattribuutio lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (R^2 muutos = .05, $p < .05$; $\beta = .22$, $p < .05$, $r = .22$, $p < .05$). Isän lapsen epäonnistumiseen liittyvä 1. mittauskerran kyky-kausaliattribuutio selitti siis 5% isän lapsen epäonnistumiseen liittyvästä 2. mittauskerran kyky-kausaliattribuutiosta. Isän lapsen epäonnistumiseen liittyvässä kyky-kausaliattribuutiosta ilmeni siten pysyvyyttä.

Selitettäessä isän 2. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvää tehtävä-kausaliattribuutiota vain isän 1. mittauskerran lapsen epäonnistumiseen liittyvä tehtävä-kausaliattribuutio lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (R^2 muutos = .12, $p < .001$; $\beta = .34$, $p < .001$, $r = .38$, $p < .01$). Isän lapsen epäonnistumiseen liittyvä 1. mittauskerran tehtävä-kausaliattribuutio selitti siis 12% isän lapsen epäonnistumiseen liittyvästä 2. mittauskerran tehtävä-kausaliattribuutiosta. Siten isän lapsen epäonnistumiseen liittyvässä tehtävä-kausaliattribuutiosta ilmeni pysyvyyttä.

TAULUKKO 5. Aikaisempi kausaaliattribuutio (1. mittaus), lapsen sukupuoli, isän ammattikoulutus ja masentuneisuus, ja lapsen koulutaidot ensimmäisen luokan alussa isän lapsen onnistumiseen liittyvien ohjaus- ja yritys-kausaliattribuutioiden ennustajina ensimmäisen luokan keväällä.

	Ohjaus-kausaliattribuutio				Yritys-kausaliattribuutio			
	Askel 1 Beta	Askel 2 Beta	Askel 3 Beta	Askel 4 Beta r	Askel 1 Beta	Askel 2 Beta	Askel 3 Beta	Askel 4 Beta r
Kausaali- attribuutiot (1. mittaus)	.11	.12	.11	.10 .11	.26**	.26**	.24**	.24** .26**
Sukupuoli	.12	.12	.13	.11 .12	-.14	-.14	-.14	-.13
Ammattikoulutus			-.01	-.01	-.09	-.09	-.03	-.15*
Masennus			.06	.08 .06	-.05	-.05	-.01	-.01
Lapsen taidot matematiikassa				.13 .01			-.19	-.21*
Lapsen taidot lukemisessa				-.23* -.16*			.01	-.13
Muutos R ²	.01	.02	.00	.04*	.07**	.02	.01	.03
Kokonais R ²				.07			.12**	

*p<.05, ** p<.01, ***p<.001

5. POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia kausaaliattribuutioita isät ja äidit muodostavat lastensa koulumenestyksestä lasten koulu-uran alussa, ja onko mahdollista löytää joitakin niitä ennustavia tekijöitä. Ensinnäkin selittävätkö lapseen liittyvät tekijät kuten lapsen sukupuoli ja koulutaidot vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyviä kausaaliattribuutioita. Toiseksi selittävätkö vanhempiin itseensä liittyvät tekijät kuten vanhempien koulutus ja masentuneisuus vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyviä kausaaliattribuutioita. Tutkimuksessa pyrittiin myös tarkastelemaan, tapahtuuko vanhempien kausaaliattribuutioissa muutosta lapsen kehityksen kannalta kriittisessä esikoulusta kouluun siirtymävaiheessa, ja kuinka pysyviä vanhempien kausaaliattribuutiot ovat.

Tutkimustulokset osoittivat ensinnäkin, että vanhemmat selittivät lapsen koulumenestyksen melkein aina eniten lapsen kyvykkyydellä, ja vähiten tehtävien helppoudella. Ainoa poikkeus oli isien ohjauksen lapsen kyvykkyyttä hieman suurempi painottaminen ensimmäisellä mittauskerralla. Epäonnistumista isät ja äidit selittivät molemmilla mittauskerroilla eniten lapsen vähäisellä yrittämisellä, ja vähiten sillä ettei lapsi ole tarpeeksi kyvykäs. Kaiken kaikkiaan attribuointitavat olivat isillä ja äideillä hyvin samanlaisia. Myös aikaisemmin on saatu samansuuntaisia tuloksia (Ames & Archer, 1987; Cashmore & Goodnow, 1986; Pölkki & Sammallo, 2000; Yee & Eccles, 1988).

Weinerin (1985, 1986) mukaan kyvykkyys on lapsen sisäinen, pysyvä ja kontrolloimattomissa oleva ominaisuus, kun taas yrittäminen on sisäinen, muutettavissa ja kontrolloitavissa oleva ominaisuus. Kun vanhemmat antavat lapselle kunnian menestyksestään, ja siirtävät vastuun epäonnistumisesta lapsen kontrolloitavissa oleville tekijöille, he ensinnäkin osaltaan suojelevat myönteistä kuvaa itsestään (Miller, 1995). Vanhan sananlaskun ”ei omena kauas puusta putoa” –periaatteella lapsen menestys voi kuvata vanhemman menestystä vanhempana, mutta toisaalta voidaan olettaa vanhemmilla olevan myös halu suojella lapsen itsetuntoa, ja siten heidän tyyliinsä attribuoida ”minää tukevan attribuutioerheen” (Himmelstein, Graham & Weiner, 1991; Miller, Manhal & Mee, 1991; Zuckerman, 1979) tavoin on hyvin luonnollinen.

Toiseksi vanhempien tyyli attribuoida epäonnistuminen ohjauksen puutteeseen sisältää oletuksen, että lapsi voi itse vaikuttaa koulumenestykseensä (Pölkki &

Sammalo, 2000). Kun vanhempien lapsen menestymisen liittäminen lapsen kykyihin myös lisääntyi lapsen aloitettua koulun, voi sen taustalla olla myös se, että tuolloin vanhemmat alkavat saada konkreettisempaa palautetta lapsensa menestymisestä, ja siten he voivat myös alkaa nähdä lapsensa riippumattomampana ohjauksesta, ja omaavan kykyjä ja taitoja tehtävien tekemiseen enemmän kuin ennen kouluun menoa (ks. Pölkki & Sammallo, 2000).

Tarkastellessa vanhempien lastensa onnistumiseen liittyviä kausaaliattribuutioita ennustavia tekijöitä, ja niistä ensinnä lapseen liittyviä tekijöitä, lapsen sukupuolella ei havaittu olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä kummankaan vanhemman kausaaliattribuutioihin. Aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu äitien olevan riippuvaisempia sukupuolistereotypioista kuin isien (Frome & Eccles, 1998), mutta tässä tutkimuksessa vastaavaa tulosta ei saatu. Osassa aikaisempaa tutkimusta lapsen sukupuolen on myös havaittu vaikuttavan vanhempien kausaaliattribuutioihin jopa varsinaista koulusuoriutumista enemmän (Holloway & Hess, 1985; Yee & Eccles, 1988), joten tästä tutkimuksesta saadut tulokset ovat ristiriidassa aikaisempien tulosten kanssa. Sukupuolierojen on kuitenkin ajateltu voimistuvan vähitellen lasten kasvaessa (Birren, Kinney, Schaie & Woodruff, 1981; Frome & Eccles, 1988; Jaworski & Hubert, 1994), ja siten voikin olla, että sukupuolierojen vaikutus näkyy vanhempien kausaaliattribuutioissa vasta vanhempien lasten kohdalla (Pölkki & Sammallo, 2000). Aikaisemmassa ensimmäisellä luokalla olevien lasten vanhempien kausaaliattribuutioita koskevassa tutkimuksessa onkin päädytty samanlaiseen tulokseen (Pölkki & Sammallo, 2000).

Tarkastellessa lasten koulutaitojen yhteyttä vanhempien lastensa onnistumiseen liittyviin kausaaliattribuutioihin, havaittiin ensinnäkin äitien kohdalla, että lapsen lukutaidolla oli usein matematiikan taitoja vahvempi yhteys äidin kausaaliattribuutioihin. Mitä parempi lukutaito lapsella oli, sitä enemmän äiti ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan lapsen kyvyistä ja sitä vähemmän ohjauksesta. Arvioidessaan lastensa koulumenestykseen vaikuttavia tekijöitä äidit siis tuntuivat painottavan lasten koulutaidoista eniten lasten lukutaitoa. Isien kohdalla havaittiin puolestaan, että matematiikan taidoilla oli lukutaitoa vahvempi yhteys isien lapsen onnistumiseen liittyviin kausaaliattribuutioihin. Mitä parempi lapsi oli matematiikassa, sitä enemmän isä ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan lapsen kyvyistä ja sitä vähemmän ohjauksesta. Aikaisemmassa kirjallisuudessa on puhuttu sukupuoli-

jaottelusta, jonka mukaan tytöt (ja naiset) suoriutuvat poikia (ja miehiä) paremmin kielellisissä tehtävissä, ja pojat (ja miehet) taas suoriutuvat tyttöjä (ja naisia) paremmin matemaattisissa tehtävissä (Birren, Kinney, Schaie & Woodruff, 1981). Siten olisikin aivan luonnollista, että jos äidit kokevat lukutaidon olevan itselleen ”tutumpaa” aluetta, ja isät puolestaan laskutaidon, he myös omien lastensakin koulumenestystä arvioidessaan painottavat itselleen läheisempää taito-aluetta.

Koulutaidot myös lisäsivät molemmilla mittauskerroilla vanhempien kykykausaaliattribuutiota merkitsevästi siten, että mitä paremmat koulutaidot lapsella oli, sitä enemmän vanhemmat ajattelivat lapsen menestymisen johtuvan lapsen kyvyistä. Näiden tulosten pohjalta näyttää siltä, että vanhempien kausaaliattribuutiot heijastavat osin lapsen todellisia taitoja. Onkin mahdollista, että siirtyessä esikoulusta kouluun vanhemmat saavat kasvavissa määrin palautetta lapsensa taidoista, joka sitten muokkaa vanhempien kausaaliattribuutioita realistisimmiksi.

Tarkastellessa vanhempien kausaaliattribuutioita ennustavista tekijöistä vanhempiin itseensä liittyviä tekijöitä, havaittiin ensinnäkin äitien ammattikoulutuksen kohdalla, että mitä korkeammin äiti oli koulutettu, sitä vähemmän hän ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan ohjauksesta tai yrittämisestä. Ohjaus on lapseen nähden ulkoinen, muuttuva ja kontrolloimaton ominaisuus, ja oman yrittämisensä määrää lapsi voi itse kontrolloida. Mitä korkeammin äiti oli koulutettu, sitä enemmän hän myös ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan lapsen kyvyistä, mikä on lapselle sisäinen, kontrolloimaton ja pysyvä ominaisuus. Korkeammin koulutettujen äitien tapa ajatella tukee siis teoriaa ”minää suojelevasta attribuutioerheestä” (Himelstein, Graham & Weiner, 1991; Miller, Manhal & Mee, 1991; Zuckerman, 1979).

Toiseksi äidin ammattikoulutusta tarkastellessa havaittiin mielenkiintoinen tapahtuma: kun lapsen koulutaidot otettiin huomioon ohjaus- ja kykykausaaliattribuutioiden tarkastelussa, äidin ammattikoulutuksen vaikutus mallissa aina väheni. Tulokset antavatkin viitettä siitä, että äidin koulutuksen vaikutus äidin lapsen onnistumiseen liittyviin kausaaliattribuutioihin kulkisi lasten koulutaitojen kautta. Tämä voi kertoa siitä, että hyvin koulutetuilla äideillä on todennäköisesti myös koulussa hyvin pärjäävät lapset, joiden koulutaitoja äidit sitten painottavat lasten koulumenestystä arvioidessaan.

Mielenkiintoista myös on, että isien kohdalla koulutuksen ei havaittu kulkevan lasten koulutaitojen kautta. Isien ammattikoulutuksen yhteyttä isien lasten

onnistumiseen liittyviin kausaaliattribuutioihin tarkastellessa havaittiin isien koulutuksella kuitenkin olevan yhteyttä isien kausaaliattribuutioihin. Mitä korkeampi koulutus isällä oli, sitä vähemmän hän ajatteli lapsen onnistumisen johtuvan yrittämisestä, joka on lapseen nähden sisäinen, muutettavissa ja kontrolloitavissa oleva ominaisuus. Siten myös korkeammin koulutettujen isien ajattelu tukee osittain teoriaa ”minää suojelevasta attribuutioerheestä” (Himelstein, Graham & Weiner, 1991; Miller, Manhal & Mee, 1991; Zuckerman, 1979).

Vanhempien masentuneisuuden ei havaittu olevan yhteydessä kummankaan vanhemman lastensa onnistumiseen liittyviin kausaaliattribuutioihin. Tulos on ristiriidassa aikaisemmasta tutkimuksesta saatujen tulosten kanssa, joissa masennuksen on havaittu olevan yhteydessä kausaaliattribuutioihin (Sweeney, Anderson & Bailey, 1986).

Vanhempien lastensa epäonnistumiseen liittyvien kausaaliattribuutioiden tarkastelu osoittautui hyvin yllättäväksi: mitkään tähän tutkimukseen valitut selittävät muuttujat eivät olleet yhteydessä vanhempien lastensa epäonnistumiseen liittyviin kausaaliattribuutioihin koko otoksen kohdalla kun niitä tarkasteltiin lasten esikouluvuoden keväällä. Vain tyttären matematiikan taidot olivat yhteydessä äidin tehtävä-kausaliattribuutioon siten, että mitä taitavampi tytär oli matematiikassa, sitä vähemmän äidit selittivät tyttären epäonnistumista tehtävien vaikeudella.

Tarkastellessa vanhempien kausaaliattribuutioita toisella mittauskerralla lasten ollessa ensimmäisellä luokalla, havaittiin sekä äitien että isien lapsen onnistumiseen liittyvien kausaaliattribuutioiden olevan pysyviä yksilötasolla siten, että samat vanhemmat yleensä käyttivät ajattelussaan samanlaisia kausaaliattribuutioita molemmilla mittauskerroilla. Poikkeuksina olivat ainoastaan molempien vanhempien tehtävä- ja isien ohjaus-kausaliattribuutiot. Myös aikaisemmissa vanhempia lapsia käsittelevissä tutkimuksissa vanhempien kausaaliattribuutioiden on havaittu olevan pysyviä (Miller, 1995; Pölkki & Sammallo, 2000). Myös isien kaikissa lapsen epäonnistumiseen liittyvissä kausaaliattribuutioissa, ja äitien ohjaus-, yritys-, ja tehtävä-kausaliattribuutioissa ilmeni samanlaista pysyvyyttä kun niitä tarkasteltiin lasten ensimmäisen kouluvuoden keväällä.

Vanhempien kausaaliattribuutioissa tapahtuvaa muutosta selittäviä tekijöitä löydettiin epäonnistumiseen liittyvien kausaaliattribuutioiden kohdalla. Tulokset kuitenkin poikkesivat tytöillä ja pojilla. Lasten lukutaito oli yhteydessä isien lapsen

epäonnistumiseen liittyvään ohjaus-kausaliattribuutioon siten, että mitä parempi lukutaito lapsella oli, sitä enemmän isä ajatteli lapsen epäonnistumisen johtuvan ohjauksen puutteesta. Matematiikan taidot puolestaan ennustivat isien yritys-kausaliattribuutiota siten, että mitä parempi poika oli matematiikassa, sitä vähemmän isä ajatteli pojan epäonnistumisen johtuvan vähäisestä yrittämisestä. Äidin ammattikoulutus oli yhteydessä äidin lapsen epäonnistumiseen liittyvään yritys-kausaliattribuutioon siten, että mitä korkeampi koulutus äidillä oli, sitä enemmän äiti ajatteli tyttären epäonnistumisen johtuvan yrittämisen puutteesta ensimmäisen kouluvuoden aikana. Koulutus oli isien kohdalla yhteydessä lapsen epäonnistumiseen liittyvään ohjaus-kausaliattribuutioon siten, että mitä korkeammin isä oli koulutettu, sitä vähemmän hän ajatteli tyttären epäonnistumisen johtuvan liian vähäisestä ohjauksesta. Tulokset antavat viitettä siitä, että vanhemmat ajattelevat tyttöjen ja poikien epäonnistumisen johtuvan eri asioista.

Kaiken kaikkiaan vanhempien lastensa epäonnistumiseen liittyvien kausaliattributioiden analyyseista saadut tulokset jäivät vähäisiksi. Tulevaisuudessa tulisikin tutkia lisää vanhempien lastensa epäonnistumiseen liittyviä kausaliattribuutioita ja niiden taustalla vaikuttavia mahdollisia muita tekijöitä kuin tässä tutkimuksessa.

Tehdyllä tutkimuksella oli myös joitakin rajoituksia, jotka on syytä ottaa huomioon tulosten tulkinnassa ja tulevaa tutkimusta suunniteltaessa. Ensinnäkin on mahdollista, että vanhempien lastensa epäonnistumista koskevien kausaliattributioiden tarkasteluista saatujen tulosten vähyyteen ovat osaltaan vaikuttaneet tutkimuksessa käytetyt menetelmät: tässä tutkimuksessa vanhempien kausaliattribuutioita tutkittiin valmiiksi annettujen vaihtoehtojen avulla, koska haluttiin selvittää mikä näistä tekijöistä on vanhempien mielestä tärkein lapsen koulumenestyksen selittäjä. Tutkimuksen kyselylomakkeen vaihtoehtoina olivat ohjaus-, yritteliäisyys-, kyvykkyys- ja tehtävän vaikeus-kausaliattribuutiot, jotka myös aikaisempien tutkimusten mukaan ovat yleisimmät vanhempien lastensa koulumenestymisen selittämisessä käyttämät kausaliattribuutiot (Ames & Archer, 1987; Yee & Eccles, 1988). Valmiiksi annetut vaihtoehdot saattoivat osaltaan siis olla rajoitteina vanhempien kausaliattributioiden tarkastelussa. Aikaisemmassa tutkimuksessa vanhemmat ovatkin kritisoineet valmiiksi annettuja vaihtoehtoja, sillä heidän mielestään lapsen koulumenestys on monien eri tekijöiden summa, joita on vaikea laittaa tärkeysjärjestykseen (Pölkki & Sammallo,

2000). Tulevissa tutkimuksissa olisikin mielenkiintoista tutkia vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyviä kausaaliattribuutioita avointen kysymysten avulla (ks. Miller, 1995).

Tässä tutkimuksessa myöskään vanhempien masentuneisuuden ei havaittu olevan yhteydessä vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyviin kausaaliattribuutioihin. Myös aikaisemmissa tutkimuksissa masentuneisuuden yhteydestä kausaaliattribuutioihin on saatu ristiriitaisia tuloksia (Coyne & Gotlib, 1983; Robins, 1988) Ehkä avointen kysymysten avulla myös masentuneisuuden mahdollisesta yhteydestä vanhempien kausaaliattribuutioihin saataisiin selkeämpiä tuloksia.

Toinen vanhempien kausaaliattribuutioiden ja lasten koulumenestyksen välisen yhteyden tutkimisen rajoite on usein se, että havaitun yhteyden taustalla saattaa olla myös muita tekijöitä (Pölkki & Sarmalo, 2000). Esimerkiksi tässä tutkimuksessa havaittiin, että äitien koulutuksen yhteys äidin lapsen onnistumiseen liittyviin kausaaliattribuutioihin kulki lapsen koulutaitojen kautta. Hyvin koulutetuilla äideillä on todennäköisesti myös koulussa hyvin pärjäävät lapset, joiden koulutaitoja äidit painottavat heidän koulumenestystään arvioidessaan. Tämä voi tarkoittaa myös sitä, että vanhempien arviot lapsensa kyvykkyydestä saattavat heijastaa lapsen ja vanhemman jakamaa kyvykkyyttä (Miller, 1988).

Vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyvien kausaaliattribuutioiden taustalla saattaa olla myös muita tekijöitä, joita ei tässä tutkimuksessa tarkasteltu. Kausaaliattribuutioiden kanssa rinta rinnan kulkevat usein myös vanhempien muut uskomukset (Miller, 1995). Uskomusten taustalla ovat usein myös arvot, jotka vaihtelevat kulttuureittain (Okagi & Sternberg, 1993). Aikaisemmassa tutkimuksessa onkin havaittu, että eri kulttuureista tulevat vanhemmat painottavat erilaisia asioita kasvattaessaan lapsiaan, ja heillä voi olla myös erilaiset näkemykset siitä, millaisia kykyjä lapset tarvitsevat pärjätäkseen hyvin koulussa (Okagi & Sternberg, 1993). Suomalaisen yhteiskunnan on ajateltu olevan hyvin individualistinen (Hofstede, 1993), ja suomalaisen kulttuurin arvot voivat omalla tavallaan näkyä vanhempien uskomuksissa ja kausaaliattribuutioissa. Vastoin aikaisempaa tutkimusta (Holloway & Hess, 1985; Yee & Eccles, 1988) tässä tutkimuksessa lapsen sukupuolen ei havaittu olevan yhteydessä vanhempien kausaaliattribuutioihin. Yksi mahdollinen selitys tälle tulokselle on, että taustalla on yhteiskunnallisella tasolla vaikuttava suomalainen tasa-arvoisuus.

Vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyvien kausaaliattribuutioita ennustavista tekijöistä voidaan tämän tutkimuksen tulosten perusteella todeta, että kaiken kaikkiaan isien ja äitien lastensa koulumenestykseen liittyviä kausaaliattribuutioita ennustavissa tekijöissä havaittiin joitakin eroja. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa isien ja äitien kausaaliattribuutioiden on havaittu eroavan jonkin verran toisistaan (Yee & Eccles, 1998). Selvin eroavaisuus tässä tutkimuksessa oli lasten koulutaitojen erilainen painottaminen: isät perustivat arviointinsa enemmän lasten matematiikan taidoille ja äidit lasten lukutaidon mukaan. Vahvimmat yhteydet vanhempien lastensa onnistumiseen liittyvien kausaaliattribuutioiden ja niitä ennustavien tekijöiden välillä havaittiin aina vanhempien ammattikoulutuksen ja lasten koulutaitojen sekä vanhempien kausaaliattribuutioiden välillä. Koska koulutuksen yhteydestä vanhempien kausaaliattribuutioihin ei ole olemassa paljon aikaisempaa tutkimusta, ja tässä tutkimuksessa yhteyttä havaittiin olevan, olisikin mielenkiintoista tutkia vanhempien koulutuksen yhteyttä heidän kausaaliattribuutuihinsa tulevaisuudessa lisää, varsinkin kun havaittu yhteys näytti olevan erilaista isien ja äitien kohdalla ja sidoksissa myös lapsen koulutaitoihin.

Tämän tutkimusten tulosten pohjalta voitiin myös nähdä, että lasten siirtyessä esikoulusta kouluun ei lasten sukupuolella ole yhteyttä vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyviin kausaaliattribuutioihin. Aikaisemmin onkin ajateltu, että erot vanhempienkin tyttöjä ja poikia koskevissa kausaaliattribuutioissa voivat syntyä myöhemmin, kun mahdolliset sukupuolierot koulutaidoissa vahvistuvat lasten koulunkäynnin myötä (Frome & Eccles, 1988; Jaworski & Hubert, 1994; Pölkki & Sammallo, 2000). Siten olisikin mielenkiintoista tutkia tulevaisuudessa missä vaiheessa nämä erot alkavat muotoutua vanhempien tyttöjä ja poikia koskevissa kausaaliattribuutioissa ja mitkä asiat niihin mahdollisesti vaikuttavat.

Molempien vanhempien lastensa koulumenestykseen liittyvät kausaaliattribuutiot olivat hyvin saman suuntaisia, ja kaiken kaikkiaan sekä äidit että isät selittivät lapsen onnistumista eniten lapsen kyvykkyydellä ja epäonnistumista yrittämisen puutteella. Siten tämän tutkimusten tulosten perusteella voidaan todeta, että näyttäisi siltä että vanhemmat pyrkivät tukemaan lastensa itsetuntoa ajattelussaan, ja tämä vahvistuu lapsen siirtyessä esikoulusta kouluun vanhempien lapsen onnistumiseen liittyvän kyky-kausaliattribuution lisääntyessä ja ohjaus-kausaliattribuution vähentyessä. Tämän ajattelutavan voidaan ajatella tukevan myös vanhempien itsetuntoa.

LÄHTEET

- Abrahamsom, L. Y., Seligman, M. E., & Teasdale, J. D. (1978). Learned helplessness in humans: Critique and reformulation. *Journal of Abnormal Psychology*, 87, 49-74.
- Ames, C., & Archer, J. (1987). Mothers' beliefs about the role of ability and effort in school learning. *Journal of Educational Psychology*, 79 (4), 409-414.
- Ames, C., & Archer, J. (1988). Achievement goals in the classroom: Student learning strategies and motivation processes. *Journal of Educational Psychology*, 80, 260-267.
- Aunola, K., Barman, S., Isosaari, T., Tuomi, E., & Nurmi, J.-E. (2001). Neuvolan 5-vuotistarkastus kouluvaikeuksien ennustajana. *Nykytila ja kehitystarve. Psykologia*, 6, 419-428.
- Bar-Tal, D., & Guttman, J. (1981). A comparison of teachers', pupils' and parents' Attributions regarding pupils' academic achievement. *British Journal of Educational Psychology*, 51, 301-311.
- Beck, A. T., & Beck, R.W. (1972). Screening depressed patients in family practise: A rapid technic. *Postgraduate Medicine*, 52, 81-82.
- Belt, A.V., & Peterson, C. (1991). Parental explanatory style and its relationship to the classroom performance of disabled and nondisabled children. *Cognitive Therapy and Research*, 15, 331-341.
- Bempechat, J., Nakkula, M.J., & Wu, J.T. (1996). Attributions as predictors of mathematics achievement: a comparative study. *Journal of Research and Development in Education*, 29, No.2, 53-59.
- Birren, J. E., Kinney, D. K., Schaie, K. W., & Woodruff, D. S. (1981). *Developmental Psychology. A life-span approach*. U.S.A.: Houghton Mifflin.
- Bird, J., & Berman, L. (1984). Differing perceptions of mothers, fathers, and children concerning children's academic performance. *The Journal of Psychology*, 119, 113-124.
- Bradley, R.H., & Caldwell, B. M. (1981). The HOME Inventory: A validation of the Preschool scale for black children. *Child Development*, 52, 708-710.
- Brody, G. H., & Forehand, R. (1986). Maternal perceptions of child maladjustment as a Function of the combined influence of child behavior and maternal depression.

- Journal of Consulting and Clinical Psychology, 54, 237-240.
- Bugental, D., Johnston, C., New, M., & Silvester, J. (1998). Measuring parental attributions: Conceptual and methodological issues. *Journal of Family Psychology*, 12, 459-480.
- Cashmore, J.A., & Goodnow, J.J. (1986). Parent-child agreement on attributional beliefs. *International Journal of Behavioral Development*, 9, 191-204.
- Coyne, J. C., & Gotlib, I. H. (1983). The role of cognition in depression: a critical appraisal. *Psychological Bulletin*, 94, 472-505.
- Dix, T., & Grusec, J.E. (1985). Parent attribution processes in child socialization. In I. Sigel (Ed.), *Parental belief systems: Their psychological consequences for children* (pp. 201-233). Hillsdale, NJ: Erlbaum
- Dix, T., & Reinhold, D. P. (1991). Chronic and temporary influences on mothers' Attributions for children's disobedience. *Merrill-Palmer Quarterly*, 37, 251-271.
- Dix, T., Reinhold, D., & Zambarano, R. (1990). Mothers' judgment in moments of anger. *Merrill-Palmer Quarterly*, 36, 465-486.
- Dix, T., Ruble, D. N., Grusec, J. E., & Nixon, S. (1986). Social cognition in parents: Inferential and affective reactions to children of three age levels. *Child Development*, 57, 879-894.
- Dix, T., Ruble, D. N., & Zambarano, R. J. (1989). Mothers' implicit theories of discipline: child effects, parent effects, and the attribution process. *Child Development*, 60, 1373-1391.
- Dunton, K., McDevitt, T., & Hess, R. (1988). Origins of mothers' attributions about their daughters' and sons' performance in mathematics in sixth grade. *Merrill-Palmer Quarterly*, 34, 47-70.
- Eccles (Parsons), J.S. (1986). Expectancies, values and academic behaviors. In C. Bagley, & C.K. Verma (Eds.), *Personality, cognition and values*. Hong Kong: Macmillan Press.
- Eccles, J.S., Jacobs, J.E., & Harold, R.D. (1990). Gender role stereotypes, expectancy effects, and parents' socialization of gender differences. *Journal of Social Issues*, 46, No. 2, 183-201.
- Ellis, N., & Large, B. (1987). The Development of reading: As you seek so shall you find. *British Journal of Psychology*, 78, 1-28.
- Fincham, F. D., Beach, S., Arias, I., & Brody, G (1998). Children's attributions in

- the family: The children's relationship attribution measure. *Journal of Family Psychology*, Vol. 12, No. 4, 481-493.
- Frome, P., & Eccles, J. S. (1998). Parents' influence on children's achievement-related Perceptions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, (2) 435-452.
- Geller, J., & Johnston, C. (1995). Depressed mood and child conduct problems: Relationships to mothers' attributions for their own and their children's experiences. *Child and Family Behavior Therapy*, 17, 19-34.
- Georgiou, S.N. (1999). Achievement attributions of sixth grade children and their parents. *Educational Psychology*, 19, 399-413.
- Goodnow, J. J. (1988). Parent's ideas, actions, and feelings: Models and methods from developmental and social psychology. *Child Development*, 59, 286-320.
- Gretarsson, S., & Gelfand, D. (1988). Mothers' attributions regarding their children's social behavior and personality characteristics. *Developmental Psychology*, 24,264-269.
- Griest, D., Wells, K.C., & Forehand, R. (1979). An examination of predictors of maternal perceptions of maladjustment in clinic-referred children. *Journal of Abnormal Psychology*, 88, No. 3, 277-281.
- Grusec, J.E., & Mammone, N. (1995). Features and sources of parents' attributions about themselves and their children. In N. Eisenberg (Ed.) *Review of Personality and Social Psychology*, 15, 49-73.
- Guthrie, J. T. (2001). Benefits of opportunity to read and balanced instruction to the NAEP. *Journal of Educational Research* 94, 145-163.
- Hess, R. D., Kashiwagi, K., Azuma, H., Price G.G., & Dickson, W.P. (1980). Maternal expectations for mastery of developmental tasks in Japan and the United States. *International Journal of Psychology*, 15, 259-271.
- Himelstein, S., Graham, S., & Weiner, B. (1991). An attributional analysis of maternal Beliefs about the importance of child-rearing practices. *Child Development*, 62, 301-310.
- Hofstede, G. (1993). *Kulttuurit ja organisaatiot: mielen ohjelmointi*. Helsinki, WSOY.
- Holloway, S. D., & Hess, R. D. (1985). Mothers' and teachers' attributions about children's mathematics performance. In I. E. Siegel (Ed.), *Parental beliefs systems: The psychological consequences for children* (pp. 177-199). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

- Ikäheimo, H. (1996). *Matematiikan keskeisten käsitteiden diagnoosi esiopetuksen alussa ja lopussa sekä 1. luokan alussa*. Helsinki: Oy OPPERI Ab.
- Jacobs, J. E. (1991). Influence of gender stereotypes on parent and child mathematics attitudes. *Journal of Educational Psychology*, 83, 518-527.
- Jacobs, J. E., & Eccles, J. S. (1992). The impact of mothers' and children's ability perceptions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 932-944.
- Jaworski, T., & Hubert, N. (1994). Mothers' attributions for their children's cognitive abilities. *Infant Behavior and Development*, 17, 265-275.
- Joiner, T.E., Jr., & Wagner, K.D. (1996). Parental, child-centered attributions and outcome: A meta-analytic review with conceptual and methodological implications. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 24, 37-52.
- Johnston, C., Reynolds, S., Freeman, W., & Geller, J. (1998). Assessing parent attributions for child behavior using open-ended questions. *Journal of Clinical Child Psychology*, 27, No. 1, 87-97.
- Kelley, H. H., & Michela, J. I. (1980). Attribution theory and research. *Annual Review of Psychology*, 31, 457-501.
- Kivilu, J. M., & Rogers, W. T. (1998). A multi-level analysis of cultural experience and gender influences on causal attributions to perceived performance in mathematics. *British Journal of Educational Psychology*, 68, 25-37.
- Lindeman, J. (1998). *Ala-asteen lukutesti (ALLU)*. Turun yliopisto, Oppimistutkimuksen keskus.
- Martin, C. A., & Johnson, J. E. (1992). Children's self-perceptions and mothers' beliefs about development and competencies. In I. E. Siegel, A. V. McGillicuddy-DeLisi & J. J. Goodnow (Eds.), *Parental Belief Systems: The psychological consequences for children* (2nd Ed., pp. 95-113). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Mash, E., & Johnston, C. (1990). Determinants of parenting stress: Illustrations from families of hyperactive children and families of physically abused children. *Journal of Clinical Child Psychology*, 19, 313-328.
- Miller, S. A. (1988). Parents' beliefs about children's cognitive development. *Child Development*, 59, 259-285.
- Miller, S. A. (1995). Parents' attributions for their children's behavior. *Child Development*, 66, 1557-1584.
- Miller, S. A., Manhal, M., & Mee, L. L. (1991). Parental beliefs, parental accuracy, and

- children's cognitive performance: A search for causal relations. *Developmental Psychology*, 27, 267-276.
- Normaalikoulu (1985). Lukutaitotesti. normaalikoulu. Julkaisematonta testimateriaalia. Jyväskylän yliopisto.
- Nurmi, J.-E., & Aunola, K. (1999). Käynnissä oleva Destra-tutkimus. Jyväskylän yliopisto.
- Nurmi, J.-E., Eronen, S., & Salmela-Aro, K. (1995). Ajattelu- ja tulkintastrategiat ja psyykinen hyvinvointi. Teoksessa K. Räikkönen ja J.-E. Nurmi (toim.), *persoonallisuus, terveys ja hyvinvointi* (s. 104-117). Helsinki: Suomen psykologinen seura.
- Okagi, L., & Sternberg, R. J. (1993). Parental beliefs and children's school Performance. *Child Development*, 64, 36-56.
- O'Sullivan, J.T. (1993). Preschoolers' beliefs about effort, incentives, and recall. *Journal of Experimental Child Psychology*, 55, 396-414.
- O'Sullivan, J.T., & Howe, M.L. (1996). Causal attributions and reading achievement: Individual differences in low-income families. *Contemporary Educational Psychology*, 21, 363-387.
- Parsons, J. E. (1980). Instrumentation. Final report. Michiganin yliopisto
- Parsons, J. E., Adler, T. F., & Kaczala, C. M., (1982). Socialization of achievement attitudes and beliefs: Parental influences. *Child Development*, 53, 310-321.
- Poskiparta, E., Niemi, P., & Lepola, J. (1994). Diagnostiset testit 1. Turun yliopisto, Oppimistutkimuksen keskus.
- Pölkki, M., & Sarmalo, S. (2000). Vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteys lasten koulumenestykseen. Jyväskylän yliopisto. Psykologian pro gradu -tutkielma.
- Robins, C. J. (1988). Attributions and depression: Why is the literature so inconsistent? *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 880-889.
- Rosenthal, D.A., & Gold, R. (1989). A comparison of Vietnamese-Australian and Anglo-Australian mothers' beliefs about intellectual development. *International Journal of Psychology*, 24, 179-193.
- Sweeney, P.D., Anderson, K., & Bailey, S., (1986). Attributional style in

- depression: A meta-analytic review. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.50, No. 5, 974-991.
- Weary, G., Stanley, M.A., & Harvey, J.H. (1989). *Attribution*. New York: Springer-Verlag.
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and Emotion. *Psychological Review*, 92, 548-573.
- Weiner, B. (1986). *An attributional theory of motivation and emotion*. New York: Springer-Verlag
- Weiner, B. (1990). Searching for the roots of applied attribution theory. In S. Graham & V. S. Folkes (Eds.), *Attribution theory: Applications to achievement, mental health and interpersonal conflict*. (pp. 1-13). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Weiner, B. (1994). Integrating social and personal theories of achievement striving. *Review of Educational Research*, 64, 557-573.
- Yee, D. K., & Eccles, J. S. (1988). Parent perceptions and attributions for children's math achievement. *Sex Roles*, 19, 317-333.
- Zuckerman, M. (1979). The motivational bias is alive and well in attribution Theory. *Journal of personality*, 47, 245-287

LITTE 1. Vanhempien lasten onnistumiseen liittyvien kausaaliattribuuttien ja niitä ennustavien tekijöiden väliset korrelaatiot (Pearsonin tulomomentikorrelaatiokerroin) lasten esikouluvuoden ja ensimmäisen kouluvuoden keväällä.

	1. Mittauskerta				2. Mittauskerta											
	Äitien kausaaliattribuutit Ohjaus Yritys	Kyky	Tehävä	Isien kausaaliattribuutit Ohjaus Yritys	Kyky	Tehävä	Äitien kausaaliattribuutit Ohjaus Yritys	Kyky	Tehävä	Isien kausaaliattribuutit Ohjaus Yritys	Kyky	Tehävä				
Lapsen Sukupuoli	.11	.04	-.14*	.03	-.03	.02	.02	-.05	.11	.000	-.09	.14	.12	-.13	.05	.02
Vanhemman Ammattikoulutus ¹	-.15*	-.22**	.24**	.06	-.01	-.21**	.11	.17*	-.17*	-.16*	.29**	.01	.01	-.19*	.15	-.03
Vanhemman Masentuneisuus ¹	.06	-.03	-.05	.03	-.01	.06	-.04	.05	.08	-.02	-.08	.06	-.03	.03	-.02	.05
Lapsen taidot Matematiikassa ²	-.17*	-.09	.17*	.09	-.17*	-.06	.21**	.09	-.27**	-.14	.32**	.05	-.03	-.21*	.22**	-.01
Lapsen taidot Lukemisessa ²	-.26**	-.11	.30**	.08	-.04	-.16*	.15	.05	-.25**	-.17**	.33**	.05	-.17*	-.13	.27**	-.08
1. mittauskerran vastaava kausaaliattribuutio									.36**	.31**	.45**	.15	.11	.26**	.33**	.13

p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Huom. 1 Korrelaatiot vanhempien ammattikoulutuksen ja vanhempien masentuneisuuden sekä eri kausaaliattribuuttien välillä koskevat aina kulloisellakin mitauskerralla saatuja korrelaatioita vanhempien ammattikoulutuksen ja masentuneisuuden sekä kausaaliattribuuttien välillä.

Huom. 2 Korrelaatiot lasten taitojen matematiikassa ja lukemisessa ja vanhempien kausaaliattribuuttien välillä koskevat aina kulloisellakin mitauskerralla saatuja korrelaatioita lasten koulutaitojen ja vanhempien kausaaliattribuuttien välillä.

LIIITE 2. Vanhempien tyttöjen onnistumiseen liittyvien kausaaliattribuutioiden ja niitä ennustavien tekijöiden väliset korrelaatiot (Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerroin) lasten esikouluvuoden ja ensimmäisen kouluvuoden keväällä.

	1. Mittauskerta				2. Mittauskerta											
	Äitien kausaaliattribuutiot Ohjaus Yritys	Kyky	Tehtävä	Isien kausaaliattribuutiot Ohjaus Yritys	Kyky	Tehtävä	Ohjaus Yritys	Kyky	Tehtävä							
Vanhemman Ammatikoulutus ¹	-.19	-.22*	.22*	.22*	-.01	-.17	.05	.23*	-.17	-.11	.32**	-.03	.16	-.32**	.15	.01
Vanhemman Masentuneisuus ¹	.02	-.03	-.09	.13	.07	.04	-.09	.02	.04	-.01	.00	-.09	-.03	.11	-.02	-.14
Lapsen taidot Matematiikassa ²	-.21*	.02	.10	.13	-.18	-.08	.22*	.06	-.33**	.03	.26*	-.06	.08	-.37**	.31**	-.02
Lapsen taidot Lukemisessa ²	-.24*	.02	.19	-.03	-.00	-.15	.12	.06	-.20	-.08	.24*	-.00	-.14	-.18	.31**	-.18
1. mitauskerran vastaava kausaaliattribuutio									.32**	.31**	.33**	.48**	.17	.26*	.30*	-.06

p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Huom. ¹ Korrelaatiot vanhempien ammatikoulutuksen ja vanhempien masentuneisuuden sekä eri kausaaliattribuutioiden välillä koskevat aina kulloisellakin mitauskerralla saatuja korrelaatioita vanhempien ammatikoulutuksen ja masentuneisuuden sekä kausaaliattribuutioiden välillä.

Huom. ² Korrelaatiot tyttöjen taitojen matematiikassa ja lukemisessa ja vanhempien kausaaliattribuutioiden välillä koskevat aina kulloisellakin mitauskerralla saatuja korrelaatioita tyttöjen koulutajojen ja vanhempien kausaaliattribuutioiden välillä.

LIIITE 3. Vanhempien poikien onnistumiseen liittyvien kausaaliattribuutioiden ja niitä ennustavien tekijöiden väliset korrelaatiot (Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerroin) lasten esikouluvuoden ja ensimmäisen kouluvuoden keväällä.

	1. Mittauskerta				2. Mittauskerta											
	Äitien kausaaliattribuutiot Ohjaus Yritys	Kyky	Tehävä	Isien kausaaliattribuutiot Ohjaus Yritys	Kyky	Tehävä	Äitien kausaaliattribuutiot Ohjaus Yritys	Kyky	Tehävä	Isien kausaaliattribuutiot Ohjaus Yritys	Kyky	Tehävä				
Vanhemman Ammatikoulutus ¹	-.12	-.22*	.27**	-.05	-.01	-.26*	.18	.11	-.16	-.21	.26*	.03	-.16	.00	.15	-.07
Vanhemman Masentuneisuus ¹	.12	-.02	-.04	-.03	-.11	.09	.02	.06	.15	-.03	-.19	.17	.01	-.13	.00	.25*
Lapsen taidot Matematiikassa ²	-.11	-.17	.20	.07	-.18	-.05	.20	.13	-.21	-.34**	.37**	.17	-.10	-.06	.14	.01
Lapsen taidot Lukemisessä ²	-.26**	-.23*	.37**	.16	-.09	-.17	.18	.04	-.29**	-.28*	.41**	.11	-.16	-.13	.24*	.02
1. mitauskerran vastaava kausaaliattribuutio									.38**	.30**	.56**	.02	.05	.28*	.37**	.34**

p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Huom. 1 Korrelaatiot vanhempien ammatikoulutuksen ja vanhempien masentuneisuuden sekä eri kausaaliattribuutioiden välillä koskevat aina kulloisellakin mitauskerralla saatuja kausaaliattribuutioiden välillä.

Huom. 2 Korrelaatiot poikien taitojen matematiikassa ja lukemisessä ja vanhempien kausaaliattribuutioiden välillä koskevat aina kulloisellakin mitauskerralla saatuja kausaaliattribuutioiden välillä.

